İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARİ MELEZLİK
YERELİN KENDİNİ "YENİ"DEN TANIMLAMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Seda BUĞRA

Anabilim Dalı : Mimarlık

Programı : Mimari Tasarım

OCAK 2011

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARİ MELEZLİK
YERELİN KENDİNİ "YENİ"DEN TANIMLAMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Seda BUĞRA
(502071060)

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 20 Aralık 2010
Tezin Savunulduğu Tarih : 28 Ocak 2011

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ayşe ŞENTÜRER (İTÜ)
Eş Danışman : Yrd. Doç. Dr. Nurbin Paker KAHVECİOĞLU (İTU)
Diğer Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Semra AYDINLI (İTÜ)
Prof. Dr. Uğur TANYELİ (YTÜ)
Doç. Dr. Meral ERDOĞAN (YTÜ)

OCAK 2011

ÖNSÖZ

"Mimari Melezlik: Yerelin Kendini "Yeni"den Tanımlaması" isimli tez çalışmamı, başından itibaren, konunun gelişmesi ve yönlendirilmesi açısından fikirleri, önerileri ile destekleyen değerli danışmanım Prof. Dr. Ayse Sentürer'e, eş danışmanım Y. Doç. Dr. Nurbin Paker Kahvecioğlu'na; hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen aileme ve araştırmada katkıları olan tüm arkadaşlarıma en içten teşekkürlerimi sunarım.

Aralık 2010 Seda Buğra

Mimar

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ ..... **iii**
İÇİNDEKİLER ..... **v**
ŞEKİL LİSTESİ ..... **vii**
ÖZET ..... **ix**
SUMMARY ..... **xi**
1. GİRİŞ **1**
1.1 Giriş ve Çalışmanın Amacı, Kapsamı 1
1.2 Çalışmanın Yöntemi 2
2. MELEZLİK VE MELEZLİĞİN İNŞASI **5**
2.1 Melezlikle İlişkili Kavramlar 5
2.1.1 Sınır 5
2.1.2 Aradalık (In between) 7
2.1.3 Palimpsest 8
2.1.4 Mozaik 9
2.1.5 Kolaj 10
2.1.6 Melez 12
2.2 Bölüm Sonucu 14
3. KÜLTÜREL MELEZLİK **17**
3.1 Kolonyal Söylemde Melezlik 17
3.2 Post Postkolonyal Söylemde Melezlik 17
3.3 Küreselleşme ve Modernlik üzerinden Melezlik 19
3.4 Üçüncü Mekan 21
3.5 Bölüm Sonucu 22
4. MEKANSAL MELEZLİK **25**
4.1 Kullanıma Yönelik Sınırların Bulanıklaşması 25
4.1.1 Karma yapılar 26
4.1.2 Yapının Sınırlarının Erimesi: İç-Dış Sınırlarının Bulanıklaşması 27
4.2 Tasarımda Bilgisayar Desteği ile Mekanın Dönüşümü 29
4.2.1 Sanal Mekan – Fiziksel Mekan 29
4.2.2 Konvansiyonel yöntemler – İleri Teknolojik yöntemler 30
4.3 Yerel ile Yeninin Karşılaşması 31
4.4 Bölüm Sonucu 32
5. MEKANSAL / MİMARİ MELEZLİĞİN İNŞASI: YERELİN KENDİNİ "YENİ"DEN TANIMLAMASI **35**
5.1 Mimaride Üçüncü Mekan Olarak Yer 35
5.2 Yerelin Yeni ile Karşılaşması ve Mimari Dinamiklerinin Dönüşümü 38
5.2.1 Yerelin tanımı 39
5.2.2 Yeninin tanımı 39
5.3 Yerelin kendini "yeni"den tanımlaması 41
5.3.1 Yerelin "yeni"den tanımlanması 43
B2 EVİ 44

Arap Enstitüsü (Institut du Monde Arabe)..... 48
Domus: Interactive Museum About Humans..... 51
5.3.2 Dönüşüm ve yeniden kullanma..... 54
Santralistanbul / Çağdaş Sanatlar Müzesi..... 55
DDB Tuz Ambarı..... 61
5.4 Bölüm Sonucu 64
6. SONUÇLAR VE TARTIŞMA 67
KAYNAKLAR..... 73
ÖZGEÇMİŞ..... 79

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 : Sınır 5
Şekil 2.2 : Maslak gökdelenleri ve sınır (1) 6
Şekil 2.3 : Maslak gökdelenleri ve sınır (2) 6
Şekil 2.4 : Haliç'in iki yakasının "arasında" Galata Köprüsü 7
Şekil 2.5 : Özel filtreli ışık ile bakılan Arşimet Palimpsesti 8
Şekil 2.6 : Palimpsest İstanbul dokusu 9
Şekil 2.7 : Mozaik ve Melez 10
Şekil 2.8 : Birarada bulunan farklı oluşumlar 10
Şekil 2.9 : Kolaj çalışmaları 11
Şekil 2.10 : Borusan Müzik ve Sanat Evi diagram 11
Şekil 2.11 : Borusan Müzik ve Sanat Evi iç mekan 12
Şekil 2.12 : Melez manolya (M.heptapeta x M. Quinquepeta) 13
Şekil 2.13 : Melezliğin sınıflandırılması 15
Şekil 3.1 : Etkileşim 19
Şekil 3.2 : İstanbul Kebap House (Seda Buğra Arşivi) 21
Şekil 3.3 : Küresel yerele karşı (Seda Buğra Arşivi) 21
Şekil 4.1 : Linked Hybrid / Steven Holl Architects 27
Şekil 4.2 : Zense Restoran 27
Şekil 4.3 : Möbiüs Evi plan ve diagram 28
Şekil 4.4 : Peckham Kütüphanesi sokak kullanımı 29
Şekil 4.5 : 3 minutes²: Mekan ve imajın melezlendiği bir enstalasyon 30
Şekil 4.6 : *Serpetine Gallery Pavillion* 31
Şekil 5.1 : Yerde biriken zamansallıklar 37
Şekil 5.2 : İlilşki ağları 38
Şekil 5.3 : Yeni 40
Şekil 5.4 : Büyükhüsün Köyü ve B2 Evi uydu görüntüsü 44
Şekil 5.5 : B2 Evi melezin dinamikleri 45
Şekil 5.6 : Zemin kat ve 1. kat planı 46
Şekil 5.7 : Farklı dokuların biraradalığı 47
Şekil 5.8 : Köy dokusu ve B2 Evi (1) 48
Şekil 5.9 : Köy dokusu ve B2 Evi (2) 48
Şekil 5.10 : Arap Enstitüsü melezin dinamikleri 49
Şekil 5.11 : Arap Enstitüsü iç mekan 50
Şekil 5.12 : Domus insanın interaktif evi müzesi melezin dinamikleri 52
Şekil 5.13 : Konutlara bakan cephesi ve byobu 54
Şekil 5.14 : Domus İnsanın İnteraktif Evi Müzesi cephe 54
Şekil 5.15 : Santralistanbul uydu görüntüsü 56
Şekil 5.16 : Haliç'te yıllara göre nüfus yoğunluğu 56
Şekil 5.17 : Santralistanbul Melezin Dinamikleri 57
Şekil 5.18 : Çağdaş Sanatlar Müzesi ve Enerji Müzesi 58
Şekil 5.19 : Çağdaş Sanatlar Müzesi metal tül cephe 59
Şekil 5.20 : Çağdaş Sanatlar Müzesi ve Enerji Müzesi'nin biraradalığı 59
Şekil 5.21 : Enerji Müzesi 60

Şekil 5.22 : Çağdaş Sanatlar Müzesi ve Enerji Müzesi 61
Şekil 5.23 : Tuz Ambarı Cephe Görüntüsü..... 61
Şekil 5.24 : Tuz Ambarı İç Mekan (1)..... 62
Şekil 5.25 : Tuz Ambarı İç Mekan (2)..... 62
Şekil 5.26 : Tuz Ambarı Diagram..... 63

MİMARİ MELEZLİK:
YERELİN KENDİNİ "YENİ"DEN TANIMLAMASI

ÖZET

Mimari melezlik son yıllarda çok tartışılan bir durum olarak farklı çevrelerce farklı şekillerde değerlendirilmektedir. Bu çalışma kapsamında, mimari melezlik ile ilgili bir bakış açısı geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Mimari melezliği anlayabilmek için öncelikle kavram olarak melezliğin ve bu kavramla yakın ilişkide olan diğer kavramların tanınması gerekmektedir. Bu nedenle, belirli kavramların incelenmesi ile konuya giriş yapılmaktadır.

Mimarlıkta ve mimarlıkla ilişkili diğer disiplinlerdeki, özellikle kültürel alandaki melezlik tartışmaları değerlendirilerek araştırma için bir kavramsal çerçeve oluşturulmaktadır. Melezliğin üretken potansiyellere sahip olduğunu görmek ve olumlamak için değerlendirildiği ortam önemlidir. Bu değerlendirmelerin tüm önyargılardan bağımsız olan bir "Üçüncü Mekan'da" yapıldığı düşünülmektedir.

Mimaride melezlik son derece kapsamlı bir üst başlık olmaktadır ve birçok durum "melez" olarak tanımlanabilmektedir. Öncelikle genel olarak melezliğin mimaride nasıl konumlandığı incelenip, ardından araştırma kapsamındaki melezliğin değerlendirmesi yapılmaktadır. Bu kapsam ise oluşturulmuş olan kavramsal çerçeve içerisindeki tartışmalar ve mimariye yansımaları ile belirlenmiştir.

Melezliğin temelinde etkileşimler yatmaktadır. Dolayısıyla ilişkiler büyük önem taşımaktadır. Araştırma kapsamındaki melezliği de "yerel" ile "yeni"nin karşılaşması oluşturmaktadır. Yerel, yere ait olanın yanı sıra, kendi, öz ve alışılmış olanı da simgelemektedir. Yeni ise yerelin ötekisi olmaktadır. Melezlik bu iki farklı durumun bir araya gelerek oluşturdukları hem sonuç ürünü hem de bu oluşumun sürecini temsil etmektedir.

Kültürel melezliklerin inşa olduğu söylemsel Üçüncü Mekan, mimaride yapıların üzerinde inşa olduğu "Yer" ile bağdaştırılıp somutlaştırılmaktadır. Melezliğin dinamikleri olan yer, yerel, yeni kavramları, bu kavramların birbiriyle karşılaşmaları; bunun sonucunda birbirlerini dönüştürmeleri ve alacakları yeni konumları tanımlanıp örnekler üzerinden tartışılmaktadır.

ARCHITECTURAL HYBRIDITY:

RE-DEFINITION OF "LOCAL" THROUGH "NEW"

SUMMARY

Architectural hybridity, recently as being a much debated issue, is considered differently by different profiles. Within the context of this research, it is aimed at improving a point of view regarding the architectural hybridity.

In order to comprehend architectural hybridity, primarily the hybridity concept and the other concepts related with hybridity should be defined. Thus, an introductory to the research will be provided by the examination of certain concepts.

The critical approaches for hybridity in architecture and the other disciplines related to architecture, especially in cultural studies will be evaluated in order to establish the theoretical framework of the research. The space in which the hybridity is evaluated is crucial to expose the productive potential and affirmation of the concept. It is considered that these evaluations are carried out in a "Thirdspace", a narrative space that is independent from all the prejudges and it encourages to think differently.

Hybridity in architecture is such a broad main title that many situations can be defined as "hybrid". First of all, the situation of hybridity in architecture will be analyzed generally, after then the evaluation of the hybridity in the scope of the research will be carried out. The scope is determined by the discussions that have been done within the theoretical concept and by their reflections on architecture.

Interactions lie behind the hybridity. Hence, the interactions carry a significant role. Within the scope of the research, the hybridity is formed by the "local" and the "new" that come together. Local symbolizes belonging to the place, as well as the essence, the self and the accustomed situations. And, new is defined as the "other" of the local. Hybridity symbolizes both the situation and the end product created by the hybridization and the hybridization process itself.

The discursive concept of Thirdspace, where the cultural hybridity is built, is objectified associated with "place" in architecture on which the building is constructed. The dynamics of hybridity such as place, local and new and the situation in which these concepts come together; hence the transforming of these concepts each other the definition of the new situations will be defined and discussed by the aid of these situations.

As a result; the concept of hybridity and its expansions will be evaluated generally and will be discussed with respect to the attitude exhibited at the whole of the research.

1. GİRİŞ

1.1 Giriş ve Çalışmanın Amacı, Kapsamı

Zamanın hızla ilerlediği değişim merkezli bir dönemi yaşamaktayız. Fikirler, düşünceler hatta düşünme tarzları, değer yargıları günün koşullarının değişmesi ile sürekli değişip yeniden tanımlanmaktadır. Mimarlık, dolayısıyla mimari tasarım süreci de bu dinamik dünyaya ayak uydurabilmelidir.

Bu tez kapsamında, belirlenen kavramsal çerçeve içinde melezlik kavramı ve mimari tasarım sürecinin gelişiminde oynadığı rol tartışılacaktır. Melezlik kısaca, iki farklı durumun karşılaşması, üst üste gelmesi, birbirini yok etmek yerine bir arada konumlanmalarıyla tanımlanabilir. Melezlik, küreselleşen dünya ile iletişimi güncel tutan, mimari tasarımın üretkenliğini ve yaratıcılığını tetikleyen bir araç olarak ele alınacaktır. Melezlik mimaride bazı çevrelerce olumsuz bir durum olarak anılmaktadır. Bu tez çalışmasında ise yarattığı potansiyeller göz önüne alındığında olumlanıp, bir avantaj olarak kabul görmektedir.

Melezlik kelime anlamından da anlaşılacağı üzere iki ya da daha fazla farklı kökenden gelenlerin bir arada bulunmasıyla oluşan bir durumdur. Melez, kolonyal söylemde saflaştırılıp, özünün ortaya çıkarılması gereken bir kavram görülmüştür. Postkolonyal söylemde ise artık kültürde bu saflık arayışının söz konusu olamayacağı öne sürülmüştür. Kültürel anlamda, melezliğin ayıklanıp özünü bulma eğiliminin yerini, melezliğin olağan olduğu inanışının alması postkolonyalizm ile literatüre girmiştir.

Birçok kültürün bir arada bulunması ile oluşan ortam, zaman ve mekanı yeniden kurgulayıp, onların sıradanlığını bozmaktadır. “Üçüncü Mekan” tanımıyla örtüşen bu durum sosyolojide teoride kalırken mimaride uygulama alanı bulmaktadır. Mimari tasarım sürecinde melezlikten doğan bu ortamın potansiyellerinin farkına varıp onları ortaya çıkarmaya çalışan bir anlayış kabul edildiğinde sınırlandırıcı kalıplardan kurtulup, daha özgür tasarımlar ortaya çıkacaktır.

Bhabha, Soja, Foucault gibi düşünürler melezlik kavramının anlaşılabilinmesi için önce "Thirdspace" kavramının anlaşılması gerektiğini vurgulamışlardır. Thirdspace yani "Üçüncü Mekan" Bhabha'nın tanımıyla kısaca arada olma halinin kültürel boyutlarının tartışabilindiği bir ifade etme mekanıdır. Soja, üçüncü mekanı, eski, alışılagelmiş mekan ve mekansallık ile ilişkili düşünme sistemini, yeni yöntemlerle sorgulayıp, kapsamını genişletip, mekansal hayal gücünü geliştirmenin bir aracı olarak görmektedir. Melezlik kavramı da ancak bu zeminde anlaşılabilecektir.

Melezlik tanımların temelinde bir "öz"ün bir "öteki" ile karşılaşması bulunmaktadır. Bu tez kapsamında da "öz"ün yani "Yerel" olanın, "öteki" yani "Yeni" bir durumla karşılaşması incelenmektedir. Melezlik yalnızca yerel ve yeninin karşılaşması sonucunda ortaya çıkan sonuç olmayıp, tüm bu karşılaşma süreci ve sonucun birlikteliği ile oluşturmaktadır.

1.2 Çalışmanın Yöntemi

Tez kapsamında tartışılan melezlik kavramı, "yerel" olan ile "yeni" olanın karşılaşması bağlamında incelenecektir. Bu karşılaşma üçüncü mekanda okunup değerlendirildiğinde yaratıcı melezi oluşturduğu için olumlanacaktır.

Melezlik ve melezlik ile ilişkili kavramların tanımlarıyla konuya giriş yapılacaktır. Bu kavramları tanımlamaktaki amaç, onların yalnızca anlamlarının çıkarılmasından öte, ne gibi açılımlarının olabileceği, tezin genelinde anlatılmak istenen melezlik kavramı ile nasıl bir ilişki halinde olabileceklerini belirlemektir. Bu giriş kısmının ardından melezlik iki ana bölümde incelenecektir. İlk bölüm kültürel melezlik olup kavramın kültürel alandaki tartışmaları değerlendirilecektir. Kelimenin kültürel alanda kullanılmaya başlandığı kolonyal söylemden başlanıp, kullanımının negatiften pozitife dönüşmeye başladığı postkolonyal söylemdeki tanımı incelenecektir. Sonrasında günümüzdeki küreselleşme ve modernlik söylemlerinde melezliğin nasıl yer bulduğu araştırılacaktır. Kültürel melezliğin tartışıldığı bu bölümün sonunda melezlik okumasının yapılmasını mümkün ve anlamlı kılan "Üçüncü Mekan" kavramı incelenecektir.

İkinci bölüm mekansal melezlik olacaktır. Üçüncü Mekan, yer kavramı ile somutlaştırılacaktır. Yer, bir karşılaşma, ifade etme mekanı olarak tanımlandığında Üçüncü Mekan'ı temsil edecektir. Böylece mimari tasarıma yerin getirdiği

kısıtlamalar ortadan kalkacaktır. Başka bir deyişle yer, üzerinde barındırdığı yerelin, yeni ile karşılaşmasına, melezlenmesine ve yeniden tanımlamasına olanak sağlayacaktır. Diğer bölümde ise tartışması yapılan, "yerelin yeni ile karşılaşması ve mimari dinamiklerinin dönüşmesi" bağlamında mekansal melezlik örneklerle değerlendirilecektir. Bu örnekler melezliğe olanak tanıyacak şekilde birçok farklı koşulun bir araya gelmesiyle inşa edilen veya zaten inşa edilmiş bir yapının zamanla yeni koşullarla yenilenmesi açısından incelenerek seçilmiştir.

Sonuç bölümünde ise, tez genelindeki tüm tartışmaların değerlendirilmesi ve yorumlanması yapılacaktır.

2. MELEZLİK VE MELEZLİĞİN İNŞASI

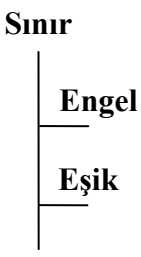
2.1 Melezlikle İlişkili Kavramlar

Bu bölümde melezliğin tanımlamasının yapılması amaçlanmaktadır. Melezlik kavramını iyi anlayabilmek için melez kavramının yanında bu kavramla ilişkili olan diğer bazı kavramların da tanınması gerekmektedir. Bu kavramlar sınır, aradalık (in-between), palimpsest, mozaik ve melezdir.

2.1.1 Sınır

Hem biyolojik hem sosyal anlamda insanlar yaşamlarını doğal ve yapay sınırlardan oluşmuş zamanmekansal alanlarda devam ettirmektedir. Bu sınırlar, bir ülkenin, bir şehrin, mahallenin veya toplum için ya da insan hayatı için önemli bir zamanın başlangıcının sınırları kimliliğimizi tanımlayan öğelerin bir parçasıdır.

Sınır kavramı, netliğiyle ya da bulanıklığıyla melezliği var eden temel kavramlardan biri olmaktadır. Çünkü ortada bir sınır olabilmesi için en azından iki farklı durumun bulunması gerekmektedir. Sınır bu iki durumu birbirinden tamamen ayıran, karışmalarına bir engel olarak tanımlanabilirken, bu iki durumun bir ara yüzü olarak da tanımlanabilir. Dolayısıyla bir yandan ayırıcı özellik taşımaktayken, bir yandan da birleştirici özellik taşımaktadır. Melezlik ve sınırın ilişkisi de bu noktada başlamaktadır. Sınırın ortadan kalkması veya bulanıklaşması, söz konusu iki durumun birbirleri içine geçmeye başlamasına yol açmaktadır. Bu durumlardan bambaşka durumların doğması potansiyelinin oluşmasıyla melezlikten söz edilmeye başlanabilmektedir.

Şekil 2.1 : Sınır

Kentsel ölçekte farklı yaşam biçimleri düşünüldüğünde, bazı sınırlar kalınlaşmakta ve geçirimini kaybetmeye başlamaktadır. "Özellikle kentlerin yaşamayan kısımlarında bu durum açıkça izlenebilir, yaşarmış gibi görünen kısımlarında ise hemen fark edilemese de biraz daha yakından bakıldığında bu karmaşık yapının içinde kuvvetli kesintilerin bağlantısızlıkların olduğu görünür. Bu tür aralıklarda farklı katmanlar, parçalar, kısımlar arasında yeterince veya hiç bağlantı yoktur. Bir paylaşım platformu, neredeyse hiçbir ortak dil yoktur, buna bağlı olarak da bir kendini geliştirme ortamından söz edilemez. Buralar kentin görünen veya görünmeyen sınır boylarıdır" (Şentürer, 2008). Melezlik sınır boylarının delinmesi farklılıkların oluşturduğu çeperin ardındakilerin birbiri içine akması ve bu akışın iki tarafa da etki etmesi ile mümkün kılınacaktır.

Şekil 2.2 : Maslak gökdelenleri ve sınır (1) (Url-7)

Şekil 2.3 : Maslak gökdelenleri ve sınır (2) (Url-8)

2.1.2 Aradalık (In between)

Arada olmak (in between) kavramı iki farklı durumun kesişmesiyle oluşan yeni durumun, "iki durumunda özelliklerini taşımasıyla" açıklanmaktadır (Aydınlı, 2008). Aradalığa mimari açıdan bakıldığında, bir öğenin kendi özünü korurken, ötekinin özelliklerini de alması ve sonuçta iki durumu da kimliğinde taşırken bambaşka bir kimlik oluşturabilmesi yeni yaratıcılıklara imkan sağlamaktadır. İkisinden de olma halidir.

Aradalık veya arada olmayı incelerken kimlik kavramı öne çıkmaktadır. Farklı kimliklerin ya da kimlik adı altında genellenen dokuların, yoğunlukların, yaşamların yan yana geldiğinde oluşturdukları yeni kimlik, iki durumu da içinde barındırır ancak iki durumdan da farklı yeni bir kimliğe işaret etmektedir. Bu kimlik yeni tanımlanmakta olduğu için birçok potansiyele sahiptir. "Bu arada alanlar geçişin, akışın, ortak platformun ve yeniden oluşumun, dönüşümün aralığı olarak görev alabilir, bir başlangıç noktası oluşturabilirler. Bu nitelikleri ile yeni oluşumların, tasarım, hayal gücü ve yaratıcılığın, yeni zamansallık ve mekansallıkların, geleceğin aralığıdırlar.

Şekil 2.4 : Haliç'in iki yakasının "arasında" Galata Köprüsü (Seda Buğra Arşivi)

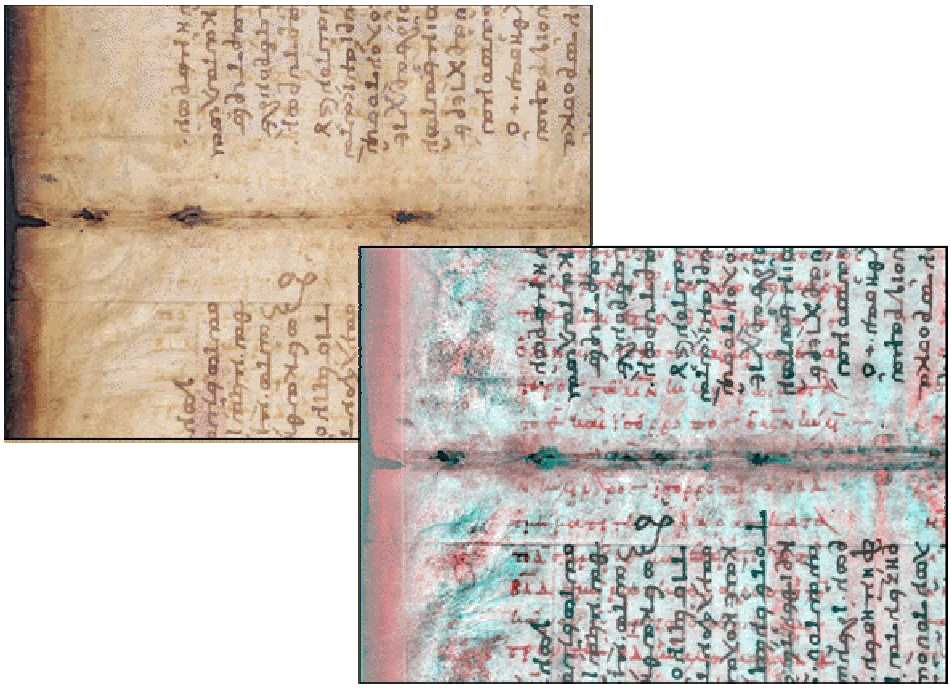
Galata köprüsü Haliç'in iki farklı yakasının, Batılı kurgusu olan Beyoğlu ve Osmanlı vurgusu olan Tarihi Yarımada'nın arasındadır. İki yakanın arasında ikisinin de izlerini taşıyarak durmaktadır.

"Aradaki çoklu ortamın açınımları ile gerçekliğe (burada yan yana, sırt sırta duran farklı ortamlara) bağlanmak her bir ortamdaki yapı ve farklılığı kavrayarak yeni bağlantılar kurmak, yeni bilgiyi üretmek, dolayısıyla yeni oluşumların önünü açmak söz konusu olabilir" (Şentürer, 2008).

2.1.3 Palimpsest

Palimpsest kavramı zaman içinde bir araya gelen, üst üste binen katmanlaşmış yapıları anlatmak için uygun bir deyim olmaktadır. Palimpsest, üst üste birkaç üzerine yazı yazılmış parşömen anlamıca gelmektedir (Eco, 2010). Üst üste yazmak, ya daha önceden yazılmış olan metnin satır aralarına başka bir metin yazarak gerçekleştirilmekteydi ya da daha önceden yazılı metnin kazınarak üzerine yeni metnin yazılmasıyla oluşmaktaydı. Yeni metin okunurken, kazınamayan eski metnin kalıntıları da görülebilmekteydi. Tüm metin kazınsa bile mor ışıkla bakıldığında iki metni de beraber görebilmek mümkün olabilmekteydi. Bu durum, yani tek bir parşömen üzerinde farklı zamanlara ait metinlerin üst üste binip, beraberce barınmaları mimarlık içinde büyük bir esin kaynağı olmaktadır. Tümer palimpsesti şu şekilde tanımlamaktadır:

> "Palimpsest sözcüğü Yunancadan gelir; iki sözcüğün birleşmesinden, 'yeniden' anlamına gelen 'palin' ve 'kazınmış' anlamına gelen 'psestos' dan oluşur. Eskiden kağıt o kadar bol değildi. Onun içinde insanlar aynı parşömeni birçok kez kullanırlardı. Parşömenin üstündeki yazıları, çizgileri silerler, aynı parşömen üzerine yeniden yazarlar, yeniden çizerlerdi. Çoğu zaman çizgiler ve yazılar tam olarak silinmezdi ve onlardan arta kalanlar yenilerle karışırdı. Burada sözü hemen mimarlığa getiriyorum ve diyorum ki: Aynı arsanın üzerine belli zaman aralıklarıyla yeni yeni binalar yapmak 'palimpsest' mimarlık yapmaktır (Tümer, 2008)."

Şekil 2.5 : Özel filtreli ışık ile bakılan Arşimet Palimpsesti (Url-9)

Şekil 2.6 : Palimpsest İstanbul dokusu (Seda Buğra Arşivi)

Galata bölgesi, İstanbul'da palimpsesti en iyi örnekleyen bölgelerden biridir. Galata İstanbul'un en batılı olarak atfedilen bölgesidir ve tarihten bu yana batılılaşmanın başlangıç noktası olmuştur. Bölgede çok çeşitli dil, din ve kültür bir arada yaşamıştır ve tüm bu kültürlerin izleri katman katman birikmiştir.

Farklı zamansallıkların tek bir yer üzerinde bulunması, tez kapsamındaki melezliğinde bir örneklemesini oluşturmaktadır. Palimpsest, İstanbul gibi üzerinde yüzyıllarca farklı kültürleri barındırıp, izlerini taşıyan bir şehri anlatabilmekteyken, inşa edildiği andan itibaren birçok farklı yapıyı üzerinde barındırmış olan bir binayı da anlatabilmektedir. Bu durum "Dönüşüm ve Yeniden Kullanma" başlığında daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

2.1.4 Mozaik

Mozaik benzetmesi, kültürel anlamda heterojen olan şehirler / ülkeler için sıkça yapılmaktadır. Örneğin, kültür ve turizm bakanlığının resmi sayfasında Türkiye'nin tanıtımı yapılırken, "Türkiye; dünya kültür mozaiğinin en renkli parçasıdır" ifadesi kullanılmaktadır (Url-18). Mozaiğin bir bütün içinde birçok farklı parçayı barındıran yapısı bu benzetme için ilham kaynağı olmaktadır.

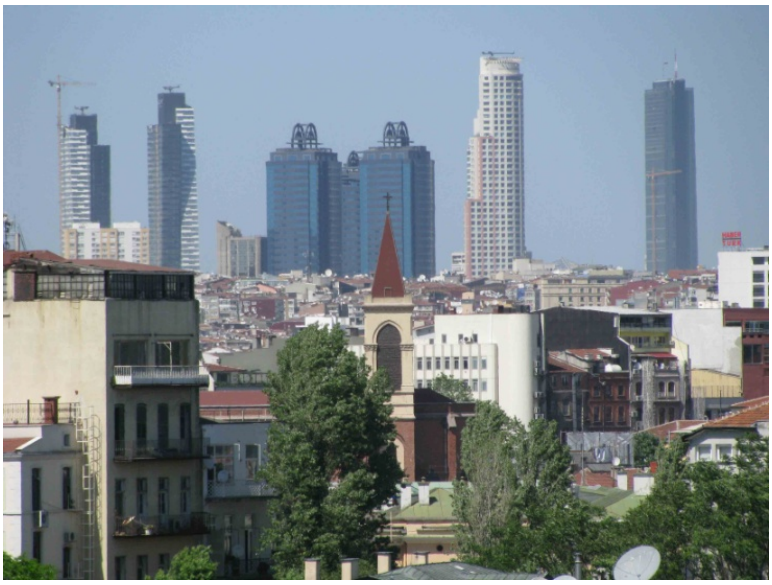
Mozaik kavramı meleze yakın bir anlam taşır ancak melezlikten farklıdır. Tıpkı melezlik gibi birlikteliğe işaret eder ama bir arada bulunan öğeler birbirleriyle yalnızca bir arada bulunur. Mozaik, iki farklı durumun "melezlenmeden" bir arada

bulunması, kendi özlerini koruyup, birbirlerine değmeden birlikte konumlanmaları olmaktadır.

Şekil 2.7 : (Sırasıyla) Mozaik ve Melez

Mozaikte renkler birlikte ama birbirlerine karışmadan dururken, melezde renkler birbirleriyle iç içe geçip, melezlenip yeni oluşumlara imkan sağlamaktadır.

Şekil 2.8 : Birarada bulunan farklı oluşumlar (Seda Buğra Arşivi)

İstanbul'da mozaik oluşumlara sıkça rastlamak mümkündür. Farklı dokular, renkler, yapılar mozaikteki gibi, bir arada durarak ama birbirlerini etkilemeden varlıklarını sürdürmektedirler.

2.1.5 Kolaj

Kolaj da mozaik gibi farklı öğelerin bir arada bulunmasını tanımlamaktadır. Ancak mozaikte kolaja göre zamansallık daha fazladır. Mozaik, zamanla ve daha rastlantısal bir araya gelişleri işaret ederken kolaj, bilinçli, bir amaç uğruna karışım oluşturmayı işaret eder. Bir araya gelip kolajı oluşturan parçaların arasındaki ilişki önemli

değildir. Aynı şekilde, bir araya geliş süreçlerinden öte, sonuçta ortaya çıkan bütün önemli olmaktadır. Sonuç ürün ortaya çıktığında, onu oluşturan parçaların arsındaki ilişki önemli olmadığı gibi bu parçaların sonuçla da ilişkisi olmayabilir.

Şekil 2.9 : Kolaj çalışmaları (Url-10)

Mimari anlamda düşünüldüğünde genelde günlük kullanımlar veya kendinden önceki oluşumla ilişki halinde olmayan yeni oluşumlar melezden öte "kolaj" oluşturmaktadır. Ancak yeni inşa edilen ya da dönüştürülüp yeniden kullanılan bir yapı çevresiyle ya da kendinden önceki dönemlerle kültürel veya fiziksel anlamda ilişki kurabiliyor ve kurduğu bu ilişiki ile hem çevresinin hem de kendinin yeniden tanımlanabilmesini sağlayabiliyorsa melez olarak tanımlanabilmektedir.

Şekil 2.10 : Borusan Müzik ve Sanat Evi diagram (Url-11)

Şekil 2.11 : Borusan Müzik ve Sanat Evi iç mekan (Url-11)

Tasarımı GAD Mimarlık'a ait olan ve tarihi Beyoğlu mahallesinde yer alan Borusan Müzik ve Sanat Merkezi kolaja bir örnek olarak verilebilir. Bu kültür merkezi İstiklal Caddesi'ndeki eski bir yapının dönüştürülmesi ile oluşmuştur. Cadde boyunca hüküm süren cephe kurgusunu bozmamak adına cephelere dokunulmadan olduğu gibi restore edilmiştir. Cepheleri aynı kalan binanın içine de çelik konstrüksiyondan "çağdaş" bir kutu yerleştirilmiştir. GAD, çekirdek alanına binanın geneliyle kontrast yaratan çağdaş bir "kutu" yerleştirdi. "Bu kutu, çevresi boyunca devam eden yalın çelik "diagrid" çerçeve sistemi kullanılarak tasarlanmıştır" (Url-11). Böylelikle, açık bir plan sistemine sahip olunması hem yatayda hem düşeyde mekanlar arasında iletişimin maksimum düzeye çıkarılması hedeflenmiştir. Bu sistemle aslında geçmiş ve bugünün bir arada temsil edildiğini görmek mümkündür. GAD bu durumu "geçmiş ve gelecek arasında neşeli bir gerilim" olarak değerlendirmektedir. Tarihi olanla yani yerel ile çağdaş olan yani yeni bir arada durmaktadır ancak ikisinin arasında ilişki sınırlıdır. Birbirlerine değmeleri ve değdikleri noktada birbirlerini dönüştürmeleri söz konusu değildir. O yüzden bu yapıyı melez olarak değil de kolaj olarak değerlendirmek daha doğru olmaktadır.

2.1.6 Melez

Melezlik, farklı disiplinlerde farklı anlamlarda kullanılmakta olan bir kavramdır. Bu kavramı incelemeye sözlük anlamıyla başlandığında Türk Dil Kurumunun Büyük Türkçe Sözlüğü'nde kelimenin üç anlamı bulunduğu görülmektedir. İlk anlamı biyoloji alanındaki kullanımından gelip, "değişik türden üremiş, katışık, karışık, kırma" olmaktadır. İkinci anlamı insanlar için olup "Değişik ırkta ana babadan

doğmuş olan (kimse)" olarak tanımlanmıştır. Üçüncü anlamı ise mecaz anlam olarak "Katışık, karışık" şeklinde tanımlanmıştır. (Url -1)

Şekil 2.12 : Melez manolya (M.heptapeta x M. Quinquepeta) (Url-12)

Melezlik kısaca, iki farklı durumun karşılaşması, üst üste gelmesi, birbirini yok etmek yerine bir arada konumlanmalarıyla tanımlanabilir. Tez kapsamında bu bir arada olma halinin kültürel ve mekansal incelemesi yapılarak mimari de nasıl yer bulduğu tartışılacaktır.

Tanımındaki çelişkiye ve mekanla ilişkisindeki muğlaklığa rağmen melez terimi iki farklı genin kendine özgü benzersiz bir tür oluşturmasındaki etkileşime işaret eder. Ancak daha derine inildiğinde, terim çok daha fazlasını açıklamaktadır. "Melezlik, sonsuz programların, bedenlerin, mekanların; birleşik yapılar, sistemler, ilişkiler malzemeler ve temsiller oluşturmak üzere iç içe geçerek sınırlandırdıkları süreç ve sonuç ürün olarak tanımlanmaktadır" (Sargın, 2004).

Melezi tanımlayan veya diğer kavramlardan ayıran en belirgin fark iletişim ve ilişki ağlarıdır. Yani melezi sadece "karışım" olarak tanımlamak yetersiz kalmaktadır. Karışım tek başına kolajı ya da mozaiği ifade edebilir ama karışımın melez olabilmesi için bir araya gelen öğelerin arasında ilişkilerin kurulmuş olması gerekmektedir. Ancak, parçaların birbirleri ile temas halinde olmaları, dokundukları noktalarda da birbirlerine etki etmeleri, hem kendilerini hem de ilişki halinde oldukları diğer parçaları dönüştürme yeteneğinde olmaları melezi oluşturmaktadır.

Melezlik, küreselleşen dünya ile iletişimi güncel tutan, mimari tasarımın üretkenliğini ve yaratıcılığını tetikleyen bir araç olmaktadır. Melezliğin olumlanması ve mimari tasarımın fikir sürecinde bu kavramın göz önünde bulundurulması, üretkenlik açısından önemli potansiyeller yaratmaktadır.

2.2 Bölüm Sonucu

Bu bölümde melezin ve melezle ilişkili olan sınır, aradalık, mozaik ve kolaj kavramlarının tanımları yapılmıştır. Bu kavramların açılımlarını görmek, tezin genelinde hakim olan melezlik kavramı ile ilişkilerini okumak açısından önem taşımaktadır.

Melezlik farklı durumların, dokuların yoğunlukların bir arada bulunması ile meydana geldiği için sınır kavramı gündeme gelmektedir. Sınırın niteliği melezin niteliğini belirlemektedir. Sınır kavramı iki türlü tanımlanabilir. İlk olarak, sınır bir engel olarak düşünüldüğünde, melezin oluşması mümkün olmamaktadır çünkü farklı durumlar / dokular sınıra takılıp birbirleri içlerine akış sağlayamazlar. Sınırın bir diğer anlamı da "eşik" ile bağdaştırılabilir. Bu durumda sınır farklılıkların arasında bir engel olmaktan çıkıp, birbirleri ile karıştıkları bölgeye dönüşmektedir. Bu karışımı oluşturan öğelerin birbirleri ile ilişkilerinin kurgusu da ortaya çıkan ürünün niteliğini gösterecektir.

Aradalık (in between) durumu, iki farklı durumun ortasında olması, ikisinden de olma hali bir muğlaklık doğurduğu ölçüde değerlidir. Katı, net tanımları olmadığı için tasarım bağlamında yeniliklerin üretilmesine ortam hazırlamaktadır.

Palimpsest, zamansallığı, mekansallığı, üst üste binmeleri tanımlamaktadır. Gerek kent ölçeğinde gerekse tek bir bina bazında izi sürüldüğünde bu çakışmaları görmek mümkün olmaktadır. Melez, mozaik ve kolaj da farklılıkların birbirleriyle karşılaşmasıyla oluşmaktadır. Farklılıklar birbirleri ile melezleniyor mu yoksa yalnızca bir arada durarak mı mozaik ya da kolajı oluşturuyor sorusunun cevabı iletişim ağlarının inceleyip, birbirleriyle olan ilişkilerinin analizinde saklı durmaktadır.

Melezliğin günümüzde farklı disiplinlerde mimari çerçeveden bakıldığında birçok farklı tanımı yapılmaktadır. Bu tanımlar kültürel ve mekansal olarak iki grupta incelenebilir.

Şekil 2.13 : Melezliğin sınıflandırılması

3. KÜLTÜREL MELEZLİK

Bu bölüm kültürel melezliğe olan bakış açısının hangi dönemlerde nasıl olduğu ve günümüzdeki bakış açısını nasıl etkilediğinini incelemeyi amaçlamaktadır.

3.1 Kolonyal Söylemde Melezlik

Melezlik kavramının kültürel anlamda kullanımı kolonyal söylemle yaygınlaşmıştır. Kolonyal söylemde, kolonyalizm süreci, "yeni topraklarda bir topluluk oluşturma süreci, orada daha önce zaten bulunan toplulukları "bozma" ya da yeniden oluşturma" süreci anlamına gelir ve ticaret, pazarlık, savaş, soykırım, köleleştirme ve isyanlar dahil olmak üzere kapsamlı bir pratikler silsilesini içerir. ... O nedenle, kolonyalizm başka insanların toprakları ve mallarının fethedilmesi olarak tanımlanabilmektedir" (Loomba, 2000). Böyle bir tanımın yapıldığı ideolojide ırkların ve kültürlerin karışımına dolayısıyla melezliğe negatif bir yaklaşım hakimdir. "Çünkü üstün ırk ve alt ırk diye tanımlanan ırkların birbirine karışmasıyla bulanıklaşacak olan sınırların zamanla erimesi üstün ırkın "dejenerasyonuna" sebep olacaktır ve sömürgecilik tarafından kurgulanmış "farklılık kodlarını" çözecektir." (Young, 2007). Fanon (1994), Black Skin White Masks Kitabında kolonileşen halkı emekleri başkaları tarafından devralınan insanlar ve kendi yerel kültürel özgünlüklerinin katledilip gömülmesiyle ruhlarında bir aşağılık kompleksi yaratılmış insanlar olarak tanımlamaktadır. Yani kolonileştiren halk üstün ırk olurken, kolonileştirilen halkta alt ırk olmaktadır. "Öteki"yle her temas bozucudur, hastalıklıdır, melezleştiricidir. Karşılaşma "ben" ile "öteki"nin karşılaşması diye tanımlanınca, her ikisinin de özelliklerini bünyesinde barındıran melezin böyle bir kültür kavrayışı içinde şizofrenik sayılmaktan başka şansı yoktur" (Tanyeli, 2007).

3.2 Post Postkolonyal Söylemde Melezlik

Dünyada 20. yüzyılın sonlarına doğru kolonyal dönem artık etkinliğini kaybetmiş dolayısıyla o dönemin söylemi de artık geçerliliğini yitirmeye başlamıştır. Düşünce tarzları ve yaklaşımlar değişmiştir. Bu değişim melezlik algısı içinde geçerlidir.

Postkolonyal söylemle melezlik tartışmaları başka bir boyuta taşınmıştır. Kolonyal dönemde özcü yaklaşımın, yani farklı kökenlerden gelenin biraradalığının iyi olmadığı ve kültürün saf olması gerektiği inancı hüküm sürmüştür. Ayrıca sömürge olan ülkeler tarafından da, sömürgeci ülkelerin baskıcı ve zorlamacı tutumu sonucu, özcü yaklaşım, ülkelerin kültürünü ve kimliğini kaybetmesine karşı bir savunma mekanizması gibi görülmekteydi. Sömürgeleştirilen toplumlar bu yüzden "ötekinin" etkilerini kendi kültürlerinden çıkarma uğraşı vermişlerdir ve bu inanç 20. yüzyıla kadar devam etmiştir. Ancak postkolonyal söylemde artık kültürün sabit, durağan ve değişime kapalı bir olgu olmadığı, yaşam pratiği içinde gelişip değişip yenilendiği, üst üste gelmeler sonucunda da melez kültürlere dönüştüğü kabul görmüştür (Bhabha, 1994). Günümüz koşullarında, tarihi katmanlaşma, küreselleşme ve de yerin kendi kültürel mirası ile birlikte hiçbir kültürün saf ve öteki kültürlerle etkileşmemiş olması beklenemez. Ayrıca, postkolonyal kültürün melezleşmiş doğası, zayıflıktan öte kuvveti temsil etmektedir. Kimlikler karşıtlarıyla var olmaktadırlar ki, kim olma durumu kim olmama durumuyla alakalanmakta ve bu şekilde kurgulanmaktadır. Robert Young, bu durumu, sömürgeciliğin iki yönlü dinamik bir süreç olup iki kültüründe birbirinden etkilendiğiyle örneklemektedir ve melezliği tekrarlamak ve yeniden üretmek – tekrarlandıkça değişen değiştikçe tekrarlanan bir süreç olarak tanımlamaktadır (Young, 2006). Melezlik kolonyal söylemde bilinçli bir baskı, asimile etme çabası ve yeni sosyal dokuların oluşumu ile ilişkilendirilirken, postkolonyal söylemde, kompleks kültürel palimpsest olarak tanımlanmaktadır. Eskiden beri var olan kültürlerin kaybolmayıp, yeni kültürlerinde üzerlerine eklenmesiyle tüm kültürlerin bir arada bulunmaları ve karşılıklı fayda (mutual olarak) ile gelişmeleri anlamına gelmektedir.

Kültürlerin bir arada bulunmasıyla oluşan çoğulluğu Hintli teorisyen Homi Bhabha, kültürel çeşitlilik ve kültürel farklılık olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Bu iki terimi birbiriyle zıt anlamda kullanmaktadır. Kültürel çeşitlilik, etik, estetik ve etnolojinin kategorileşmesi, kültürel işaretlerin değiş tokuşu, temsili olurken, kültürel farklılık kültürün ve kültürün farklılaşmasının süreci olarak tanımlanmaktadır. Kültürel farklılığın dile gelmesi ise, geçmiş ile geleceğin, geleneksel ile modernin kültürel temsil seviyesinde sorunsallaşması, nasıl bugünü işaret ederken, tekrarlanan, yeniden konumlandırılan, gelenek adı altında tercüme edilen, tarihsel belleğe çokta sadık olmayan "geçmiş" maskesi içinde artık kullanılmayan geçmişin temsilini

kullanmanın nasıl olduğu problemidir (Young, 2006). Burada anlatılan, kültür için geçerli olduğu gibi mimarlık için de geçerlidir. Kültürün ve mimarinin geleneği korumak adına durağan hale gelmemesi gerekmektedir. Gününün ihtiyaçlarını karşılayan ve gereklerine hizmet eden bir yapının aynı zamanda geçmişini de nasıl bünyesinde barındırdığı sorunsallaşmaktadır.

Gülsüm Baydar melez mekanı postkolonyal söylemde tanımlar. Ona göre postkolonyal mekan, ulusalcı bir maske altında ve etnik kökenlerin, toplulukların ya da insanların farklı mekansallıklarının dezavantajlarını dışlayan ya da baskı altında tutan mimari yapıların gösteri alanına dönüşen bir müdahale mekanıdır. Bu noktada bir arada bulunan farklılıkların temsili ve kimlikleri sorunsallaşmaya başlamaktadır. Dolayısıyla yerel mimarlıkların sınırlarının ve korunması gereken özünün nerde bittiği sorusu önem kazanmaktadır.

Şekil 3.1 : Etkileşim

3.3 Küreselleşme ve Modernlik üzerinden Melezlik

Nalbantoğlu (1993), modernitenin batı dışında medeniyet – kültür, modern – geleneksel gibi bazı ikilemlerin yardımıyla kavramsallaştırıldığını öne sürmektedir. Bu ikilemelerin ilk kısımları ilerleme rasyonellik ve batılılaşma ile ilişkilendirilirken, ikinci kısımlarında tarihsel süreklilik ve yerel kimlikler vurgulanmaktadır. Modern kritik bu ikilemlerin oluşumunu sorgulasa da, batı dışı ülkelerin modern deneyimine hala bu ikilemlerin açısından bakılmaktadır ve batının gelişiminin yalnızca bir uzantısı olarak görülmektedir. Batı, teori ve pratikte paradigmatik gelişimlerin merkezi olarak tanımlanırken, doğu kültürel objelerin cazibe merkezi ve batıdaki teknolojinin takipçisi olarak tanımlanmaktadır. Bu durumu mimari açıdan örneklemek gerekirse, batıda yapılan yapılar teknolojinin tüm olanaklarını kullanırken doğuda yapılan bir binadan yalnızca doğuyu çağrıştıracak unsurları barındırması beklenmektedir. Bu bakış açısı melezliğe olanak sağlamamaktadır. Doğuda, son teknolojiyle bir bina yapıldığında yapı Batı taklitçisi olmakla

suçlanmaktadır. “Bastırılmış ötekinin” asla sembolik sistemin parçası olamayacağı düşünülmektedir. Prakash (1997), bu durumdan Batılı olmayan ülkelerinin mimarilerinin söz konusu olduğunda konunun birdenbire kimlik sorunsalına dönüştüğünü vurgulayarak bahsetmektedir. Batılı mimarlar, estetik ve teknoloji gibi konularla uğraşırken, batılı olmayanlar mimarlarda kimlik konusu örneğin teknolojiye göre “daha mimari” bir hal almaktadır. Batılı mimarlardan batılı bina yapmaları beklenmezken, batılı olmayan mimarlardan kimliklerini ifşa eden öğeler kullanmaları beklenmektedir. Melezliği reddeden yaklaşım, mimari ürünleri de o kültürün ürünü olarak kabul edip sadece o kültürü yansıtması gerektiğini savunmaktadır. Oysaki melezliği olumlayan bakış açısı basmakalıp yargılardan kurtulmayı, kültürü ve kimliği tarihteki belli bir anda donmuş olarak almayıp, zamanla onlarında evrilip geliştiğini varsayarak mimarlık ve kültür ilişkisini kurmaktadır.

Modern ortam paradoksal yapısı gereği melezliğin doğuşuna olanak veren bir ortamdır. Berman (2010), modern ortamlar ve deneyimler coğrafi ve etnik, sınıfsal ve ulusal, dinsel ve ideolojik sınırların ötesine geçtiğini; modernliğin bu anlamda insanları birleştirdiğini ama bu birliğin bölünmüşlüğün birliği olduğunu vurgulamaktadır. Modernlik bizleri sürekli parçalanma ve yenilenmenin, mücadele ve çelişkinin, belirsizlik ve acının girdabına sürükler. Modernlik insanların çoğu tarafından tarih ve geleneklere kökten bir tehdit gibi algılanmış olsa da modern de kendine özgü gelenekler yığını oluşturmuştur.

Giddens (1998), küreselleşmeyi birbirinden uzaktaki yerleşimleri, yerellikleri (locality) birbirine, yerel oluşumların kilometrelerce ötedeki olaylarla biçimlendirildiği ya da bunun tam tersinin söz konusu olduğu yollarla bağlayan dünya çapındaki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması olarak tanımlar. Yani özünde küreselleşme uzakta olan olayların ve ilişkilerin yerel olanlarla iç içe geçmesiyle ilişkilenmektedir.

Şekil 3.2 : İstanbul Kebap House (Seda Buğra Arşivi)

Şekil 3.3 : Küresel yerele karşı (Seda Buğra Arşivi)

Küreselleşmenin, iyi ya da kötü bir şekilde imkanlar alanını genişletmektedir (Koolhas, 1998). Sınırların erimesi bağlamında küresellik, mimari yaratıcılığı bir yandan tüketirken bir yandan zenginleştirmektedir. Ayrıca yerel bilgi ve küresel bilgi arasındaki ilişkinin yeniden tanımlanmasını sağlayarak mimari söylemin değişimine yol açmaktadır.

3.4 Üçüncü Mekan

Kültürler arası temasların, iletişim ve etkileşimlerin incelenmeye başlanması yeni kavramların doğuşuna sebep olmuştur. Üçüncü Mekan (Thirdspace) bu kavramların en önemlilerinden birisidir. Üçüncü Mekan kültürlerin birbirine değdiği kesişim bölgeleri anlamına gelmektedir. Bhabha bu temas bölgesini, "kültürel sistemlerin ve

kimliklerin sentezlendiği çelişkili mekan" olarak tanımlamaktadır (Bhabha 1994). Üçüncü Mekan, melezlenen durumların hem kendi özelliklerini barındırdıkları hem de kazandıkları yeni özelliklerin beraber değerlendirilebileceği soyut ya da somut bir ifade mekanı olmaktadır.

Soja (1996) eski, alışılagelmiş mekan ve mekansallık ile ilişkili düşünme sistemi yeni yöntemlerle sorgulayıp, kapsamını genişletip, mekansal hayal gücünü geliştirmenin bir aracı olarak görmektedir. Melezlik kavramı da ancak bu zeminde anlaşılabileceğini vurgulamaktadır. Soja'ya göre mekansallık hem görülebilen, analiz edilebilen, haritalanabilen somut bir durumken, hem de sosyal önem taşıyan zihinsel fikir ve temsillerden ibarettir. Üçüncü Mekan, bir yerin yorumlanması ve okunabilmesi için, mekansallığı sosyallik ve tarihsellik ile bağdaştıran bir mekan kavrayışı haline gelmektedir. Üçüncü Mekan, hem orijinlere yönelik bir araştırma, hem de mimarlık bakış açısını geliştirmeye yönelik bir argüman halini almaktadır.

Edebiyat ve sosyoloji gibi sosyal disiplinlerde soyut bir kavram olarak kalan Üçüncü Mekan, mimaride vücut bulup somutlaşmaya başlamaktadır. Mimari tasarım sürecine etki eden dinamikler bir araya geldiğinde, bu dinamikleri kendi içlerinde ayrıca ve beraber oluşturdukları bir sistem olarak değerlendirebilmek için Üçüncü Mekan kavramı bir çerçeve oluşturmaktadır.

3.5 Bölüm Sonucu

Bu bölümde mimari melezliğe bir çerçeve oluşturabilmek amacıyla melezlik ile ilgili kültürel alandaki söylemler incelenmiştir. Kültürel alanda melezlik zaman içinde faklı şekillerde algılanmıştır. Kolonyal söylemde kaçınılması gereken, kimlik kaybına yol açan, kültürün saflığını bozan negatif bir durum olarak kabul edilmiştir. Ancak, dünyada 20.yüzyılın sonlarına doğru kolonyal dönemin sonlanmasıyla bu inanışta yıkılmaya başlamıştır. Küreselleşen dünyada sınırlar ortadan kalkmış, kültürlerin birbirinden uzak kalması, etkileşmemesi imkansız hale gelmiştir. Aksine, sınırlar arası iletişim ve etkileşim gerekli bir duruma dönüşmüştür. Bu değişimde bakış açısının değişmesinin etkisi büyüktür. Farklılıkların bir arada bulunması tüm önyargılardan arınmış, eleştirel bakışa olanak sağlayacak bir ortamda değerlendirildiğinde yeni açılımlara, üretkenliklere olanak sağlamaktadır. Bu ortam Üçüncü Mekan olarak adlandırılmaktadır. Üçüncü Mekan'da bir araya gelen faklılıklar kalıplaşmış kimlik söylemlerinden bağımsız bir şekilde okunup

değerlendirilmektedir. Bir kültür başka bir kültürle karşılaştığında o kültüre göre kendini yenilemesi kültüre zenginlik getirmektedir. Bu karşılaşma iki kültürün melezlenmesi sürecini başlatmaktadır. Üçüncü Mekan'da okunan bu süreç melezliğin iki tarafı da değiştirip dönüştüren bir durum olduğunun göstergesi olacaktır.

4. MEKANSAL MELEZLİK

Birbirinden farklı bağlamdaki birçok durum melez olarak tanımlanabileceğinden, melezlik mekansal olarak incelendiğinde oldukça geniş bir üst başlık olmaktadır. Sargın (2004), melez mekanın, "kimilerince zıt kutupların yarışma halinde oldukları bir mekan, kimilerince ise endüstri sonrası (post-industrial) koşulların doğasını karakterize eden mutasyonlar, akışlar, salınımlar, etkileşimler ve belisizliklerden oluşan hareketlerin mekanı" olduğunu belirtmektedir. Ve sonuç olarak melez, yaratılan bu karmaşık düzeni; yerinden edilmiş (displaced) politikaların ve ideolojik sistemlerin, süreksiz belleklerin, etrafta süzülen temsillerin ve üretimlerin zamanmekansallığını bir arada barındıran, bir "durum" olmaktadır. Böylece melez, tüm bu durumların "nesnesi"dir. Bu durumların anlamını çözmek salt mekansallık metotlarıyla değil ayrıca durağan olmayan ve üretim ve tüketim anlamında sürekli değişen bugünün koşullarını da araştırmanın içine katarak mümkün olabilecektir. Bu sayede melez hem bahsi geçen, bir arada bulunan çelişkilere cevap veren hem de günün gelişmelerinden doğan beklentileri karşılayabilecek mekan olacaktır .

Mekansal melezlik farklı anlamları göz önünde bulundurularak; kullanıma yönelik sınırların bulanıklaşması, bilgisayar desteği ile mekanın dönüşümü ve yerel ile yeni'nin karşılaşması şeklinde üçe ayrılmıştır. Yerel ile yeni'nin karşılaşması, melezin inşası bağlamında tezin ana gövdesini ve tartışmasını oluşturmaktadır.

4.1 Kullanıma Yönelik Sınırların Bulanıklaşması

Sınır kavramının melezlikle ilişkisi bu bölümde öne çıkmaktadır. Belli fonksiyonların belli tanımları ve genel olarak belirlenmiş ayrı ayrı mekanları vardır. Bu mekanların kesişmeye başlamaları, bir mekan bünyesinde birden fazla fonksiyonu barındıran arada mekanların oluşumunu sağlamaktadır. Bu arada mekanlar hem birden çok fonksiyonu yan yana bulundurarak hem de bu fiziksel birlikteliğin uç verdiği sosyal birliktelikleri de taşıyarak melezlenmektedirler.

4.1.1 Karma yapılar

Kullanıma yönelik sınırların bulanıklaşmasıyla oluşan melezlik durumu karma yapılarda standartlaşan fonksiyonların ötesinde birden fazla fonksiyonun bir arada bulunduğu yapılar için geçerlidir. Fenton (1985), karma kullanımlı binalar (mixed - use) ve melez yapılar arasında ayırıcı bir fark olduğunu belirtmiştir. Bu fark yoğunluk paylaşımı ile ilgilidir. Karma kullanımlı binalarda belli fonksiyonların oluşturduğu bireysel programlar yan yana yer almaktadırlar. Yanyanalığı içinde barındıran mekanın melez olarak tanımlanabilmesi için bu programların sadece yan yana durmanın ötesinde birbirlerine değmeleri yani ilişki içinde olmaları, yoğunluklarını paylaşmaları gerekmektedir (Url-31). Fenton (1985), bu bağlamdaki melez yapıları formsal artikülasyonlarına göre üçe ayırmaktadır.

- **Dokusal Melezler (Fabric Hybrids)**

İçinde birden fazla fonksiyonu bulunduran yapı, bu programların mekansal yansımalarını birinci planda tutmamaktadır. Bu fonksiyonların formda referansı azdır veya formun belirleyici öğesi değildir. Formu asıl yönlendiren faktör, kentin dokusu olmaktadır. Binanın formu, içinde bulunduğu kent parçasının dokusuna uyumlu bir şekilde kurgulanmaktadır.

- **Aşısal Melezler (Graft Hybrids)**

Aşısal melezler, dokusal melezlerden farklı olarak içerisindeki fonksiyonların mekansal açılımlarını ön plana almaktadır. Fonksiyonel özellikler forma yansır, kent dokusuna uyum ikincil tasarım ölçütüne dönüşür.

Bu tür fonksiyonel birliktelikler bina bazında olmanın dışında sergi alanlarının sirkülasyon alanları olarak da kullanılması gibi daha küçük ölçekteki birlikteliklerle de örneklenebilir.

- **Monolitik Melezler (Monolithic Hybids)**

Monolitik melezlerde vurgulanan durum ölçek olmaktadır ve bu yapılar kent dokusundan ölçekleri ile farklılaşmaktadırlar. Steven Holl'un *Linked Hybrid* kompleksinde olduğu gibi ölçeği ile öne çıkan yapı, konuta ek olarak kamu, ticaret ve rekreasyon fonksiyonlarını da bünyesinde barındırmaktadır.

Şekil 4.1 : Linked Hybrid / Steven Holl Architects (Url-34)

4.1.2 Yapının Sınırlarının Erimesi: İç-Dış Sınırlarının Bulanıklaşması

Kullanıma yönelik sınırların bulanıklaşmasının bina bazındaki bir diğer örneği de yapının iç – dış sınırlarının erimesi, iç ve dışın melezlenmesi içerinin dışarıya, dışarının da içeriye taşmasıdır.

Örneğin, Bangkok'da yer alan Zense Restoran'ın tasarım prensibi, iç mekan tasarımı, peyzaj mimarisi, mimarlık ve moda olmak üzere farklı tasarım disiplinlerinin arasındaki sınırları kaldırıp bir yapı üzerinde bir araya getirmek olarak belirlenmiştir. "Proje, mimarlığın durağan alanında modanın dinamik dünyasını sunuyor. Mimari öğeler ve fonksiyonla pilili kumaşın estetiğini birleştirirken aynı zamanda da iç mekanda peyzaj etkisi yaratıyor. Restoran, asansör lobisi, giriş lobisi, kapalı ve açık yemek salonları dört bölge ile tanımlanıyor ve bir arada yer alıyor.

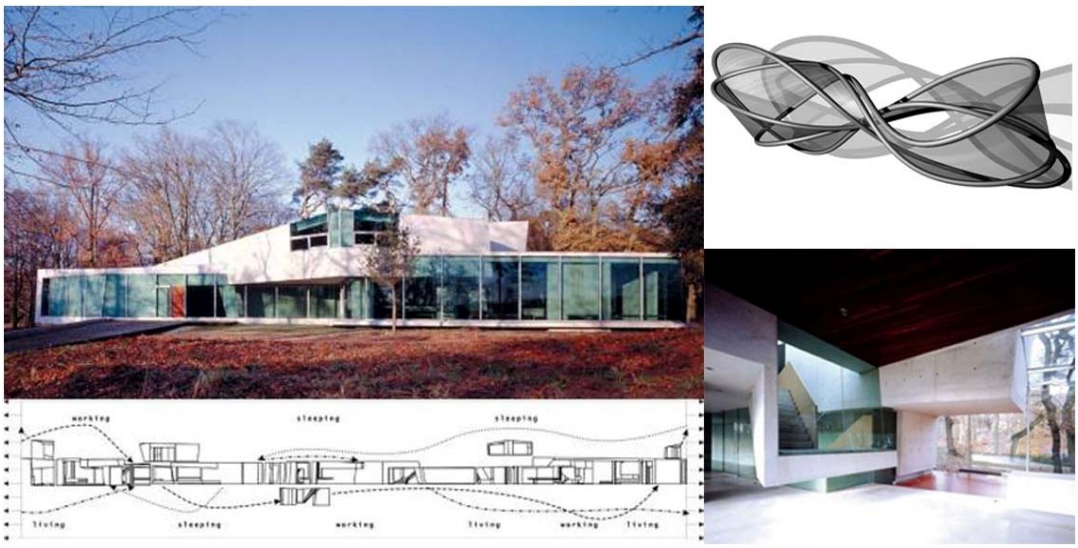
Şekil 4.2 : Zense Restoran (Url-14)

Moda ile mimari arasındaki ara yüzü ortaya çıkarmak amacıyla restoranın planına moda şovu konsepti uygulanmıştır. Restoranın içinde müşteriler katlı merdivenler,

katlı oturma grupları, performansa sahnesi gibi pek çok "pili" öğesi ile karşılaşabiliyor. (Url-14).

Restoranın moda podyumundan ilham alınan dolaşımı, sadece "görülme" fikrini değil aynı zamanda da iç mekanla dış mekan arasındaki sınırların bulanıklaşmasını da belirtiyor.

Bu konuya bir başka örnek de yapı da çeşitli kullanımlar için belirlenmiş mekanların sınırlarının erimesi olarak verilebilir. Örneğin UN Studio'nun Möbius Evi'nde mekanlar iç içe geçmiştir ve sınırları zaman ve hareket belirlemektedir.

Şekil 4.3 : Möbiüs Evi plan ve diagram (Url-15)

Yapının sınırlarının erimesi yani iç - dış sınırlarının bulanıklaşması ile kamusal alan kavramı da sorgulanmaya başlamaktadır. Kamusal alanların da, özel alanların da tanımları yeniden yapılmaktadır. Bu iki alanın birbiriyle melezlendiği nitelikli alanlar görmek mümkündür.

Önür (1992), "kamusal alan ve özel alan oluşumunu, mekanların birbirleri ile çatışmaları sonucu iki birim karşılaştığında, karşıt güçlere karşı bir sınır belirlendiğini ve bu sınırın, içi ve dışı, açık ve kapalıyı, özel ve kamusalı yarattığını" belirtmiştir. Bu sınırın bulanıklaşması ise melezliğe yol açmaktadır.

Londra'da bulunan ve Alsop Mimarlık tarafından tasarlanan Peckam Kütüphanesi kamusal alan ve özel alan arasındaki sınırın bulanıklaşması durumunu iyi bir şekilde örneklemektedir. Yapı zemin katta geri çekilerek kendi özel alanı ile sokağı birleştirmiştir.

Şekil 4.4 : Peckham Kütüphanesi sokak kullanımı (Url-31)

4.2 Tasarımda Bilgisayar Desteği ile Mekanın Dönüşümü

Bilgisayar desteğinin tasarım alanında yer almaya başlamasını paradigmatik bir değişim olarak adlandırmak mümkündür. Bu sayede hem tasarım alışkanlıkları hem de mekan kavrayışı değişime uğramıştır. Mekanın sadece fiziksel boyutlarıyla tanımlamanın ötesinde sanal açılımlarının da ayrımına varılmıştır. Bilgisayar desteği tasarım aşamasından başlayıp, üretim aşamasına kadar kendini göstermektedir. Sanal mekanla fiziksel mekanın birbiriyle melezlenip mekanın yeniden tanımlanmasına olanak vermektedir. Aynı şekilde üretim teknolojileri de konvansiyonel yöntemlerle sayısal yöntemler melezlenerek yeni teknolojilerin doğuşunu sağlamaktadır.

4.2.1 Sanal Mekan – Fiziksel Mekan

Fiziksel mekanın sınırlarının sanal mekanla bölünmesi ve ikisinin iç içe geçip melezlenmeleri sık rastlanan bir durumdur. Mimari enstalasyonlarda, sergi stantlarında bu duruma sıkça rastlanabildiği gibi günlük hayatımızdaki yaşam alanlarında da artık bu durumu görmek mümkündür.

Virilio (1999), mekan - zamanı anlamak için fiziksel mekan ve sanal mekan kavramlarının ilişkilendirilmesi ve bilgisayarla beraber ilişkilerinin değişiminin çözümlenmesi gerektiğin belirtmiştir. Bu değişim sanal gerçeklik teknolojilerinin oluşumuna yol açmıştır. Anders (2001), fiziksel mekan ve objelerin sanal mekan ve datalarla bir araya gelerek oluşturdukları “cybrid” olarak tanımlamaktadır (Url – 32).

Cybrid'in amacı ise sanal mekanın fiziksel mekana eklemlenmesini sağlamaktır. Bu birliktelik melez mekanı oluşturmaktadır.

Şekil 4.5 : 3 minutes²: Mekan ve imajın melezlendiği bir enstalasyon (Url-16)

4.2.2 Konvansiyonel yöntemler – İleri Teknolojik yöntemler

Teknolojinin tasarımın içine girmesiyle konvansiyonel yöntemlerde dönüşmeye başlamıştır.

Mimaride sayısal tasarım yöntemlerinin kullanılmaya başlaması ve üretim teknolojilerindeki gelişme kabuk, yüzey, strüktür gibi temel öğelerin değişimine, birbirleri ile melezlenerek yeni formların ortaya çıkmasına sebebiyet vermişlerdir. Burada malzeme de önem kazanmaktadır.

Bilgisayar destekli üretim (CAM), malzeme – ölçek ilişkisini yeniden tanımlamakta ve "model – son ürün" anlayışı ile tasarlanmış yapılar 21. yüzyıl yapılı çevresinde yerini almaktadır. Bu bağlamda tasarımcılar sadece yeni malzemelere yönelmemiş, alışılmış malzemeleri de yeni yöntemlerle şekillendirerek yapılarda yerini almasının yöntemlerini geliştirmeye başlamışlardır (Sorguç, 2010).

Şekil 4.6 : *Serpetine Gallery Pavillion* (Url-33)

Toyo Ito tarafından tasarlanan *Serpetine Gallery Pavillion'*un üretim biçimi sayısal teknolojinin fiziksel mekanın üretimindeki etkisini göstermektedir. Algoritmik olarak tasarlanıp on dört haftada üretilmiş ve "monte" edilmiş olan yapının tasarımı, üretimi ve detayları sayısal teknolojilerin malzemenin şekillenmesindeki yüksek hassasiyeti buna bağlı olarak atık malzemenin en aza indirgenmesini, montaj sırasında detayların tam uyumunu, bir anlamda yeni bir modülarite anlayışını göstermektedir (Sorguç, 2010).

4.3 Yerel ile Yeninin Karşılaşması

Bu bölümde incelenen melezlik, tüm dinamikleriyle yerelin ve yeninin incelenmesi, birbirleriyle karşılaşma süreçleri ve sonuçlarıyla melezi oluşturmaları, oluşan melezin mekansal yansımaları ve inşa olduğu ortamın değerlendirilmesi tez kapsamındaki melezliği oluşturmaktadır. Bu bağlamdaki melezliğin incelenmesi ve örneklenmesi iki başlık olarak incelenecektir. Öncelikle, yerel koşullar ile yeni yani yerele öteki olan koşulların karşılaşmasıyla ilk defa üretilen melez değerlendirilecektir. Sonrasında, daha önceden inşa edilmiş yerelin yeni ile karşılaşmasıyla oluşan melez incelenecektir.

Yerel ile yeninin karşılaşması ilk olarak yerelin "yeni"den doğuşu olarak ele alınacaktır. Melezlik sadece iki somut gerçekliğin ya da yapının birleşmesiyle oluşmamaktadır. Fikirlerin, zihinsel süreçlerin, çevresel faktörlerin, yerel öğelerin ve teknolojinin getirdiği gelişmelerin Üçüncü Mekan'da bir araya gelerek ve sonucunda birbirlerine değip etkileşmeleriyle melez oluşmaktadır.

İkinci olarak dönüşüm ve yeniden kullanma olarak başlığında incelenecektir. Var olan bir yapının veya mekanın zamanla melezlenmesi "dönüşüm ve yeniden kullanma"yı oluşturmaktadır. Bu yapılar, mekanın özüne zarar gelmeden yeniden örgütlenen, yani özünde değişmeyip ama kurgusu değişen palimpsest yapılardır.

4.4 Bölüm Sonucu

Mekansal melezlik oldukça geniş bir konu olup birçok durum ile örneklendirilebilmektedir. Bu bölümde konuya giriş yapılıp ardından melezliğin mekansal anlamda en yaygın olduğu alanlar değerlendirilerek bir sınıflandırma yapılmıştır. Bu sınıflandırma kullanıma yönelik sınırların bulanıklaşması, tasarımda bilgisayar desteği ile mekanın dönüşümü ve yerel ile yeninin karşılaşması şeklindedir.

Kullanıma yönelik sınırların bulanıklaşması, kullanım sırasında sınırların ortadan kalkması ve sonucunda fonksiyonların birbiri içerisine geçmesi ile oluşmaktadır. Bir yapı bünyesinde eriyen sınırlar ve farklı fonksiyonların birlikteliği akla karma kullanımlı yapıları getirmektedir. Ancak her karma kullanımlı yapı melez değildir. Melezliği belirleyen en önemli etkenler etkileşim ve ilişki ağları ile süreçtir. Yalnızca bazı fonksiyonların bir arada bulunması melezliği doğurmakta yetersizdir. Karma yapının melez olarak değerlendirilebilmesi için aynen melezliğin tanımındaki gibi farklı yoğunlukların bir araya gelmeleri, birbirlerine değmeleri ve birbirlerini etkilemeleri sonucu iki tarafında dönüşüme uğradığı sürecin yaşanması gerekmektedir.

Kullanıma yönelik sınırların bulanıklaşmasının bir diğer örneği yapının iç ve dış sınırlarının erimesi olmaktadır. Burada da yapının dışa açılması, kamusal alanla özel alanın melezlenmesi söz konusudur.

Bir diğer durum teknolojinin gelişmesiyle mimari tasarımın değeri yadsınamaz bir aracı haline gelen bilgisayar desteğidir. Bu sayede mekan kavramının tanımı değişmiştir. Sanal mekanla fiziksel mekan melezlenmeye başlamıştır. Ayrıca sayısal tasarım yöntemleriyle kabuk, yüzey, strüktür gibi temel yapı elemanlarının da değişimi gözlemeye başlanmıştır. Aynı şekilde bilgisayar destekli üretim hem yeni malzemelerin yapılarda kullanılmaya başlanmasına hem de zaten kullanımda olan

malzemelerin yeni ürünlerle melezlenerek farklı koşullarda yapılarda kullanılmaya başlanmışlardır.

Son bölüm ise yerelin yeni ile karşılaşmasıdır. Burada yerelin yeni ile melezlenip kendini dönüştürmesi konu edilmektedir. Yerelin yeni ile karşılaşması iki farklı durumda incelenmektedir. İlki yerelin yeni ile doğuşu yani ilk defa inşa edile bir yapıda yerelin yeni ile nasıl melezlendiği değerlendirilmiştir. İkincisi dönüşüm ve yeniden kullanmadır. Bu başlık altında daha önceden inşa edilmiş bir mekanın yeni ile karşılaşması incelenmektedir. Bu bağlamda yerelin yeni ile melezlenmesinde zamansallık en önemli faktör olmaktadır. Bu konu beşinci bölümde işlenmektedir.

5. MEKANSAL / MİMARİ MELEZLİĞİN İNŞASI: YERELİN KENDİNİ "YENİ"DEN TANIMLAMASI

Melezliğin inşasını anlayabilmek öncelikle melezliğin hangi ortamda üretilebileceğinin anlaşılması gerekmektedir. Bu ortam da, kültürel melezliğin incelendiği bölümde tartışılan Üçüncü Mekan ile örtüşmektedir.

5.1 Mimaride Üçüncü Mekan Olarak Yer

Bhabha'nın kültürel karşılaşmaları ve melezlenmeleri anlamlandırabilmek adına kurguladığı soyut Üçüncü Mekan'ı, mimari pratiklerin karşılaşmaları ile de ilişkilendirilebilmektedir. Üçüncü Mekan, önyargılardan bağımsız birbirinden farklı veya birbirine zıt çeşitli durumların bir araya geldikleri ve melezlendikleri bir mekan olarak eleştirel bir ortam tanımlamaktadır çünkü "eleştirinin sorgulatan, farkındalığı artıran, bilinci yükselten, ufuk açıcı ve özgürleştirici / yaratıcı rolü" bulunmaktadır (Şentürer, 2004). Bhabha'nın Üçüncü Mekan tanımıyla kültürel karşılaşmaların melezlenmesini anlamaya yönelik oluşturduğu bu eleştirel yaklaşım, mimari melezliği anlamak için bir kılavuz olması mümkündür.

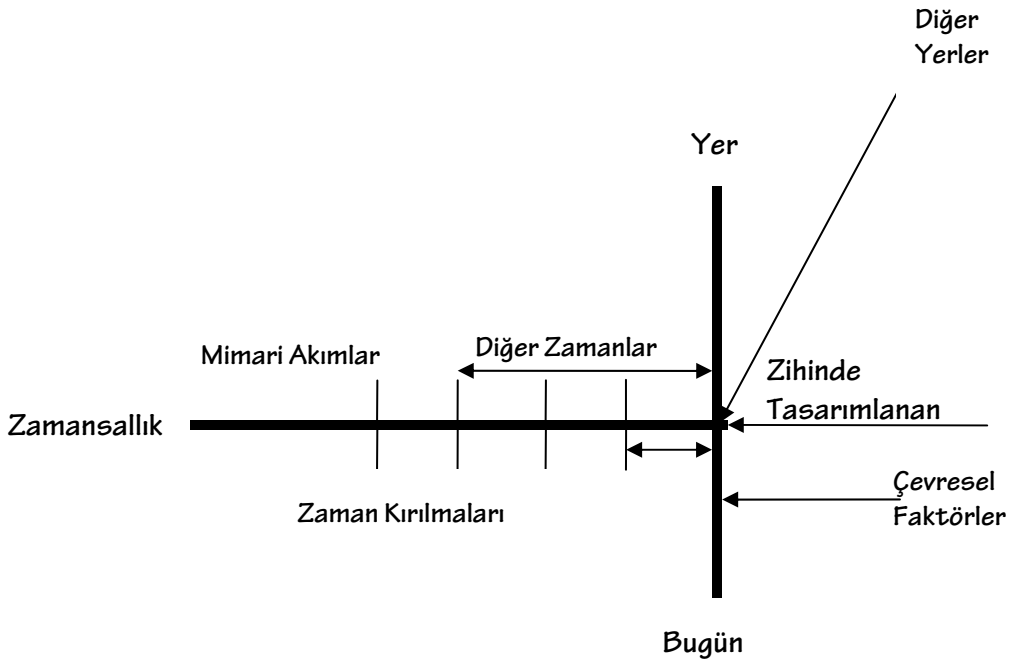
Üçüncü Mekan, karşılaşmaların olduğu, melezliğin inşa edildiği söylemsel yer olarak tanımlanmıştı. Mimari anlamda düşünüldüğünde, mimari üretim "yer"in üzerinde olmaktadır. Dolayısıyla tüm karşılaşmalar, melezlenmeler de Yer'in üzerinde olacaktır. "Yer" Üçüncü Mekan'ın mimarideki bir karşılığıdır. Çünkü Tanyeli (2007)'nin de belirttiği gibi "tıpkı tasarlayan, talep eden, inşa eden özne gibi, yer de ucu açık bir karşılaşmalar, tanışmalar, içselleştirmeler, ifade etmeler mekanı tanımlıyor. Kültürel pratikler hep tikel, ama asla yere, ulusa, etnisiteye, sınıfa endeksli değil. Kültür pratiklerinin ve ürünlerinin uluslararası olduğunu söylediğimizdeyse, her yerde yaygın, herkeste ortak ve giderek daha da türdeş olduklarını değil, her yerde tikel, kimin tarafından var edilirse var edilsin tikel olduklarını kastederiz. Bu yargı yer için de aynen geçerli olmalıdır. O da her insani etkinlikle yeniden tanım ve kimlik kazanan, hep tikel kalan, hep müphem olmayı sürdüren –terimin Bhabha'cı anlamıyla– bir ifade etme mekanından başka bir şey

değil." Yer de aynı kimlik gibi statik bir olgu olmayıp, değişen, zamanla kendini yeniden tanımlayan bir olgudur. Dolayısıyla mimarlık ve yer ilişkisi de bu açıdan bakılınca dinamik bir sürece dönüşmektedir. Yani mimarlık yere tabi de olsa; aynı yer zamanın değişen koşullarında farklı tasarımların üretilmesini sağlayacaktır.

Bu yaklaşımı bir anlamda yersizlik olarak tanımlamak mümkündür. "Yer ve zamana yönelik referansların karmaşık yapısı yeni bir küreselleşme kavramına zemin hazırlamakta, yapısal çevrenin yerle bağları coğrafyadan bağımsız anlamlar kazanmaktadır. Bu durum bir yandan yeni yapı türlerini ortaya çıkarmış, öte yandan "yersizlik-aidiyetsizlik" olarak nitelenebilecek bazı tasarım anlayışlarının yerleşmesine, yapı bağlam ilişkisinin yeniden yorumlanmasına neden olmuştur." (Güzer 2009). Yapı bağlam ilişkisinin değişmesi ve yersizlik kimilerince yerden tamamen kopma anlamı taşımaktadır. Bu durum küreselleşmenin yansıması olan alış-veriş merkezleri gibi kimliksiz tabir edilen mekanlar ile örneklenmektedir. Burada bahsedilen yapı bağlam ilişkisi böyle bir ilişki değildir. Aksine yapının yer ile ilişkisi devam etmektedir. Ama bu ilişki dinamik bir ilişkidir. Bir kere kurulup sonra sabit kalmamaktadır. Yer, yaşayan bir canlı gibi kabul edilmektedir. Zamanın koşulları değiştirmesiyle yer de değişen koşullara adapte olmaktadır. Dolayısıyla yer ile yapı arasındaki ilişki de sürekli yeniden kurulmaktadır.

Yersizleşmeyi Canclini (2005), "kültürün coğrafya ve sosyal alanlarla 'doğal' ilişkisinin kaybı" olarak açıklamaktadır. Bu durum bir anlamda doğru bir anlamda yanlıştır. Coğrafi sınırların erimesi, sınırların artık bir engel teşkil etmek yerine geçiş noktalarına dönüşmesine yol açmıştır. Dolayısıyla kültürde artık kendi doğduğu coğrafyanın sınırlarında hapsolmayıp, yayılmaktadır. Yayıldıkça, girdiği coğrafyaların kültürleriyle etkileşmektedir.

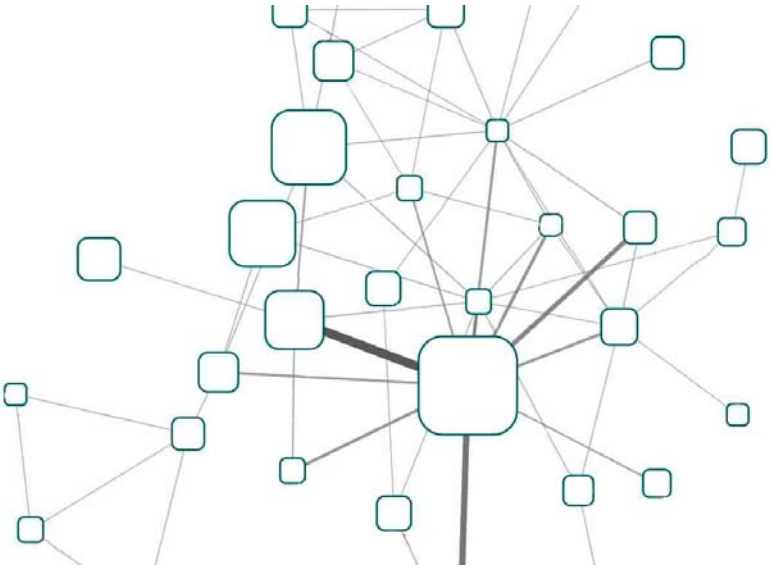
"Platon, mimarlığı yapımların yeniden üretilmesi yoluyla oluşlara direnen bir aktivite olarak tanımlamaktadır" (Karatani, 1995). Yapımlar, inşa edilmiş, yaşanılan somut dünyayı temsil etmektedir. Mimarlık bir üretim sahasıdır. Burada hem söylemler, idealler üretilmektedir hem de somut gerçekler üretilmektedir. Yerin üzerinde fikirsel, nesnesel, sosyal birçok data bir araya gelip, melezlenerek pratikteki, içinde yaşanılan mimariyi inşa eder.

Şekil 5.1 : Yerde biriken zamansallıklar

Yeri bir Üçüncü Mekan olarak kabul ettikten sonra yerin mimara ya da tasarımcıya dayatacağı kısıtlamalar ortadan kalkmaktadır. Harvey (2005), bu durumu "mekansal engellerin çöküşü" olarak nitelendirmiştir ve mekansal engellerin çöküşünün mekanın öneminin azaldığı anlamına gelmediğini hatta paradoksal bir biçimde mekansal olarak farklılaştığı, niteliklere daha duyarlı hale gelindiği ve yerel özelliklerin vurgu kazandığının görüldüğünü belirtmiştir.

Üçüncü Mekan, eleştirel, tartışmaya açık bir ortam yaratmaktadır. "Mimarlıkta eleştiri olgusu, mimarlığı içinde yer aldığı sistemlerle bağlantısı içinde ele almak, ona çeşitli açılardan bakabilmek, bunun için yeni ilişki, iletişim biçimlerini ortaya koyabilmek ve bu doğrultuda yeni önerilere gidebilmektir" (Şentürer, 2004).

Şekil 5.2 : İlilşki ağları (Url-17)

Rajchman (1999).Koolhaas'ın büyüklük tanımını incelerken şu ifadeyi kullanır:

> Koolhaas'ın büyüklük dediği şey ele alındığında buradaki ölçek devasa veya yüce değildir; her şeyin önüne geçen bir tasarı olmaksızın labirentleşir. Koolhas'ın oldukça yüksüz veya minimal bir kabın içinde bile, süreklilik, ardışıklık ve eşanlılığın (simultaneity) klasik ilişkilerini dağıtarak, alışılmadık eşanlılıklar, melezlikler ve beklenmedik karşılaşmalara olanak veren çizgeler sunmasına izin veren de işte budur.

Bu tanımdaki "yüksüz veya minimal bir kap" bir Üçüncü Mekan tanımı yapmaktadır.

5.2 Yerelin Yeni ile Karşılaşması ve Mimari Dinamiklerinin Dönüşümü

"Yerel" ve "Yeni"nin bir araya gelmesi melezi inşa edecektir. Burada melezlik yalnızca bu birleşmenin sonucunda ortaya çıkacak ürün olmamaktadır. Sonuç ürünle birlikte, bu karşılaşmayı gerekli kılan sebepler, karşılaşmanın kendisi, sonucu ve sonrasının dahil olduğu süreç melezliği oluşturmaktadır. Bu melezliğin izini sürebilmek için yerel ve yeninin tanımının yapılması gerekmektedir.

Melezlik sürecinde, yeni ile yüzleştiğinde yerel olanın alacağı konum;

- Yerelin tanımı
- Yeninin tanımı
- Yerelin Yeni olan ile karşılaşması
- Yerelin mimari dinamiklerinin dönüşümü

- Yerelin kendini “yeni”den tanımlaması

şeklinde beş aşamalı bir süreç olarak çözümlenecektir.

5.2.1 Yerelin tanımı

Bu tez kapsamında mimaride yerel nedir tanımlaması yapılırken, yerel sadece arkitektonik anlamda ele alınmayıp; öz, kendi veya alışılagelmiş durum olarak bakılacaktır.

Yerellik coğrafya, iklim, yerel malzeme, yapı elemanları, geleneksel-yerel yapım yöntemleri, mekan tipleri – mekan ihtiyaçları, topografya, doğal ışık ve kültürel gelenekler hatta din gibi pratiklere dayanır. Colquhoun (1997), yerelliği kültürel kodların coğrafi bölgelerle uyumlu olmasıyla ilişkilendirir. Bunlar gibi yereli oluşturan dinamikler, yaşam koşulları ve çevre şartları değiştikçe, değişmekte ya da dönüşmektedir. Bu durum da yerel olarak tanımlananın tanımının sürekli değişmesine, dönüşmesine ve sürekli canlı kalmasına sebebiyet vermektedir. Yerelin farklı bağlamlarda ima ettikleri de değişmektedir.

Dirlik (2005), yereli bir direniş alanı olarak tanımlamaktadır ve küresel kapitalizm ile ilişkilendirmektedir. Küresel kapitalizm'in ortaya çıkışına karşılık “bir direniş ve kurtuluş alanı olarak yerele” ilginin doğduğunu belirtmektedir. Bahsi geçen yerelin, tartışılan göreneksel ya da geleneksel anlamda “yerel” olmayıp, çağın en temel çelişkilerinin çözüm alanı olarak hizmet gören günümüzdeki “yerel” olduğunu da vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, özellikle küreselliğin hayatın tüm alanlarında kendini göstermesiyle geçerliliği artan bir yaklaşımdır. Küresel değerlerin karşında kimliğin korunabilmesi için yerel bir kurtarıcı gibi görülmektedir.

5.2.2 Yeninin tanımı

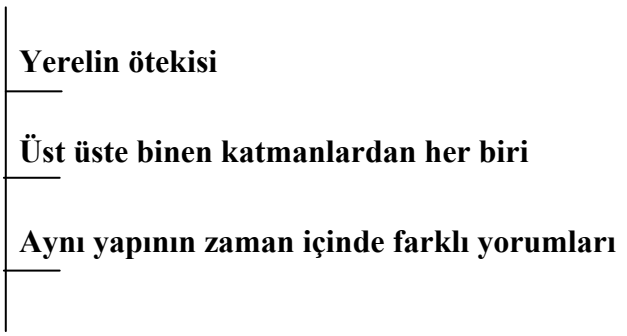
Yeni, bu tez kapsamında yerel olmayanı temsil etmektedir. Popüler tabiriyle yeni, yerelin ötekisidir.

Yeninin tanımlanmasında zaman kavramı önemli bir yere sahip olmaktadır. Yürekli (2000), zamanın “yeni”lerle ölçeklendirildiğini belirtmektedir. Bu durumu ortaçağ örneği ile açıklamaktadır. “Ortaçağ tarihi ancak skolastik düşüncenin evrimi ile sınırlı olduğundan yaklaşık bin yıl geçmesine rağmen tarih olarak çok az şey yazılmıştır. Ortaçağ tarihi hiçbir zaman sonraki 600 – 700 yılın tarihi kadar zengin olamaz.” Yeninin varlığının farklı bir tarih tanımını beraberinde oluşturarak

sürdürülebileceği düşünülmektedir. Buradan anlaşılacağı gibi, yeninin yokluğu tarihi tekdüzeleştirip bir zaman çöplüğüne dönüştürürken, yeninin varlığı zamanın geçerken bir yandan da değişimi yanında getirip, tarihi değiştirmesi anlamını taşımaktadır.

Yeninin ve ondan önce gelmiş olanın diyalektik ilişkisinin sınanması ile yeninin üretilme ve yeniliğe ulaşılma sürecini zaman düşüncesi ile ilişkilidir. "Moderne dair düşüncelerle uğraşırken var olan bir bağlamın yok edilmesi gerekmemektedir. İki 'zamanı' yan yana getirme fikri, bir üst üste binme ve sonuçta da bir melezleşme yaratıyordu. Daha önceden değişik zamanlarda meydana gelen şeyler şimdi aynı anda olabiliyordu" (Hadid, 1999). Yeni olan gelirken aslında var olan bir bağlamın üzerine gelmektedir. Bu bağlam da yerel olandır. Yereli kaybetmeden yeninin hüküm sürmeye başlaması da melezliğin özünü oluşturmaktadır.

Eisenmann mimarlığın anlaşılabilmesi için mimarlığın okunmasının gerekliliğinden bahsetmektedir. Mimarlığın ikinci bir dil olduğu ve mimari eserin anlaşılmasının bir metin gibi okunması ile mümkün olabileceğini savunmaktadır. "Mimarlık dilinin de metaforlarının var olduğu bu durumda, her okuma birbirinden farklıdır. O zaman sadece tasarlanan yeni değildir, tasarlanan her okunuşta "yenilenmek"tedir" (Yürekli ve Yürekli, 2000).

Şekil 5.3 : Yeni

Tez kapsamında yeni kavramı üçe ayrılmıştır. Bunlardan ilki yerelin ötekisi olarak tanımlanmaktadır. Bu oldukça geniş bir tanımdır. Yerele kendi özü dışında temas edecek olan her şey aslında yeni sayılmaktadır. Yerelin ötekisi ile kurduğu ilişkinin tanımlanması gerekmektedir çünkü bu ilişki tasarımın şeklini değiştirecektir. Tümertekin de (1999), bu durumu "Öteki ile kurulacak bağlar arttıkça, tasarımın

bağlamı berraklaşır.” şeklinde nitelemiştir. Buradan da yerel ve yeni ile olan ilişkinin mimari tasarım süreci adına ne kadar önemli bir role sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Maas, (1999), “Yapılı çevrenin ekonomik değerini düşünecek olursak, bir bilgisayarın ömrü iki ya da üç yıl, bir arabanınki ise altı yıldır. Bir ev yaklaşık otuz yıllık, bir ofis binası ise kırk yıllık bir ekonomik değere sahiptir. Bu çevremizdeki çok büyük parçaların yeniden başlayabileceğini ima eder. Yakın tarihli uygulamaların büyük bir kısmı kırk ila 50 yıllık bir ekonomik değere sahip olduğuna göre, otuz yıl içinde akıl almaz boşluklar ve çoğul fanteziler oluşacaktır” diyerek yapılı çevrenin bir ömrü olduğunu ve miadını dolduran yapıların yenilenmeye mecbur olduklarını vurgulamıştır. Nitelikli, mimari değeri olan bir yapı tamamen yıkılıp yerine yeni bir yapı yapılsa bile, yıkılan yapının ruhu yere kazınmaktadır.

Yeni yapı bu yer biriken bu ruha yani zamansallığı içinde barındırdığı oranda başarılı olmaktadır.

Şehirler, canlı birer organizmadırlar sürekli değişim içindedirler. Özellikle İstanbul gibi üzerinde birçok kültür, medeniyet, din, dil, ırk barındırmış şehirlerde katmanlar oluşmaktadır. Hem fiziki hem kültürel anlamda üst üste binmeler söz konusudur. Var olan bir oluşumun, “yerel”in, üzerine gelen diğer katman ya bir ek olarak ya da yapının değişime uğramasıyla yeni kendini göstermektedir.

Yeninin bir diğer tanımlaması ise yorumlamalara yöneliktir. Aynı yapıya bile farklı kişiler farklı zaman ve koşullarda farklı “yeni” bakış açıları ile yaklaşabilmektedirler.

5.3 Yerelin kendini “yeni”den tanımlaması

Yerel, yukarıda da belirtildiği gibi bir şeyin özü olmaktadır. Ancak buradaki öz kavram olarak ait olduğu şeyi oluşturan temel ve değişmez parça olarak düşünülmemelidir. Öz, o an söz konusu an içinde temeldir. An ise zamansallık ve mekansallıkları içerir. Öz, yani yerel değişen koşullara karşı dinamik bir tutum sergiler. Yeni ise yerelin dışında onunla temas kuran ya da ona müdahale eden her şeydir. Yerelin söz konusu dinamikliği yeni ile karşılaştığında sonsuz bir yenilenme dolayısıyla üretkenlik potansiyeli yaratır. Yerel ve yeninin karşılaşması bir süreci işaret etmektedir. Birçok fiziksel ve fikirsel koşulun eşliğinde yerel ve yeninin “yer”in üzerinde bir araya gelmesiyle bu süreç başlamaktadır. Sonrasında yerel ve yeninin melezlenmesi bu sürecin hem devamı hem de sonucudur.

Yerelin kendini yeniden tanımlaması süreci içinde zamansallık anahtar sözcüklerden biridir. Bilgin (2010), yaşadığımız çağı "yenilenmelerin, değişimlerin kabuk değiştirmelerin üst üste bindiği birbirini eskittiği dönemler silsilesi, yeni tahayyüllerin tamamlanamadan eskidiği, kendilerinin de hızla eskimek üzere yerlerini yenilerine bıraktığı, gelecek ve geçmiş özlemlerinin birbirine karıştığı zaman sıkışması çağı" olarak tanımlamaktadır. Bu durumda sürekli bir yenilenmenin söz konusu olduğunu ve geleceğin aslında geçmişin özlemleriyle doğduğunu belirtmektedir.

Melezliğin mimaride yeniliklerin, yaratıcı fikirlerin önünü açacağı düşüncesi, melezliğin aslında bir karşılaşma – karışım olmasından kaynaklanmaktadır. Mimari tasarımda ilerleme de bir ötekinin yani bir yeninin varlığıyla olacaktır. Güney ve Yürekli (2004), "mimarlığı anın içinde ötekiler ile oluşturulan bir asimetrik iletişim süreci" olarak değerlendirmiştir. Her 'öteki' ile kurulan iletişim mimarlığın kendini yenilemesini sorgulamasını, eleştirmesini ve böylelikle kendini her öteki ile karşılaşma anında yenileyebilen, açık uçlu bir sistem olmasını sağlar.

Yeniden oluşma

Yeniden oluşma melezliğin temelini oluşturan değişim süreci olmaktadır. Oluş sözcüğü sürekli değişim halini vurgulamaktadır. Oluş, "Bir durumdan öteki duruma geçiş, olanaktan gerçekliğe geçiş, değişmez, zaman dışı olan öze karşıtlık içinde gerçekliğin değişen, değişim içinde olan öz belirtisi ya da, değişmez olan, olmuş bitmiş varlıkla karşıtlık içinde, yaşamın oluşma, gerçekleşme, kendisini tamamlama niteliği" olarak açıklanmaktadır (Url-30).

Yeniden oluşma ise bir durumun ikinci durumla kendini yeniden "oluş" sürecine sokmasını belirtmektedir. Birbiriyle karşılaşan iki durum ya da nesne temasa geçtiğinde ikisinden de biraz olma hali olarak tanımlanan aradalıkları (in between) oluşturmaya başlayacaklardır. Yeniden oluşum, bir araya gelen ikilikçi karşıtlıkların birbirilerine değdiği noktada birbirlerini dönüştürmeleri sürecidir. Bu karşıtlıklar mekan veya bina bazında olabileceği gibi kent bazında da olabilir. "Tarihi – modern, planlı gelişim – rastlantısal gelişim, kamusal alan– özel alan, iç mekan – dış mekan, sanal – gerçek, yüzey – kabuk gibi sayıları artırılabilecek karşıtlıklar kendi eşik mekanlarını oluşturarak melezi inşa ederler" (Sargın, 2004).

Zaman - Mekan

Zaman, mekan ve kimliğin bir araya gelmesi, üst üste binmesi, çeşitli sınırların bulanıklaşmasına, yeni durumlara ve melezliklere yol açmaktadır. “Zaman ve mekan tanımı; bireysel ya da toplu kimlik yaratımı açısından temel bir önem taşımaktadır. Kimliğimizi, sırtımızı güvenilir zaman-mekan koordinatlarına dayanarak tanımlarız; ama bu koordinatlar kaydığında ya da güvenilir olma özelliğini yitirdiğinde kim olduğumuzu tanımlamamız güçleşir. Çoğunun söylediğinin tersine özne "ölmedi" ama kesinlikle dayanaklarını yitirdi. Dünya olaylarının zaman ve mekanında kayma meydana geldiği ve dünyaya ilişkin konumumuz değiştiği için kimliğimizi yeniden kurma arayışı içindeyiz. Uluslararası borsacılığın ve küresel ticaretin hakim olduğu bugünün dünyası, dünyada üretilen ürünlere ve farklı mekanlara erişebilirliğimizdeki hızlı değişim (kitle turizminin yaygınlaşması, uzaklık engelinin kalmaması) modadaki ve yasam tarzlarındaki değişmeler, insanların değerleri ve zamanmekan içinde başkalarıyla kurdukları ilişkiler gibi temel konularda öyle büyük bir belirsizlik ve kişisel güvensizlik yarattı ki yaşananların böylesine yoğunlaşmasına zaman-mekan sıkışması (space-time compresion) denilebilir” (Harvey 2010). “Zaman - mekan koordinatları gözlemcinin konumuna göre değiştiğinden görecelidir. Zaman ve mekanın değişken olması kimliğinde değişen ve yeniden tanımlanan bir olguya dönüşmesini sağlamıştır” (Aydınlı, 2008).

5.3.1 Yerelin “yeni”den tanımlanması

Bu bölümde içinde zamansallıkları biriktirmiş olan yerin üzerinde yeninin inşa edilmesi söz konusudur. Yeninin doğuşundan kasıt aslında yerelin dönüşümü olmaktadır. Yerel, yeni ile karşılaştığında yeninin dinamikleri, yerelin dinamiklerini dönüştürerek yerelin kendini yeniden tanımlamasını sağlamaktadır.

Melezlik sadece iki somut gerçekliğin ya da yapının birleşmesiyle oluşmamaktadır. Yani yeni çevresel faktörleri ve teknolojiyi temsil ettiği gibi, fikirleri ve zihinsel süreçleri de temsil edebilmektedir. Yerele yabancı olan her etkenin Üçüncü mekanda yerel ile bir araya gelerek ve sonucunda birbirlerine dokunarak etkileşmeleriyle dönüşüm başlamakta ve melez oluşmaktadır.

Bu durumun incelemesi bazı örnek yapılar üzerinden yapılacaktır.

B2 EVİ

B2 Evi mimar Han Tümertekin tarafından bir haftasonu evi olarak tasarlanmıştır. 2004 yılında Ağa Han Mimarlık ödülü almıştır. Selman Bilal ve Süha Bilal isimli İstanbul'da yaşayan iki kardeş için yaptırılmıştır.

Yapının örnek olarak seçilmesindeki en önemli unsur, modern öğretinin yereli dönüştürme kabiliyetini göstermesi olmuştur.

Yer

B2 Evi, Çanakkale, Ayvacık, Büyükhüsün köyünde inşa edilmiştir. Büyükhüsün, yaklaşık 450 nüfusa sahip küçük bir köydür. Geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Köy, manzaraya yönelen eğimli bir araziye oturmuştur. Köyün genel yerleşimini tipik dikdörtgen planlı köy evleri oluşturmaktadır. Ev için bu köyün seçilmesinin en önemli nedenlerinden biri ev sahiplerinin İstanbul'da yaşaması, ve köyün İstanbul'a yakın olup haftasonları gidip gelinebilecek bir mesafede konumlanması olmuştur. Ev, 600 $m^{2'}$lik bir arsa alanına ve 150 m^2 kapalı inşaat alanına sahiptir.

Evin küçük bir köyde, köyün dinamikleriyle işleyen ancak şehirli bir ailenin yaşamı için tasarlanması Üçüncü Mekan'ı oluşturmaktadır.

Şekil 5.4 : Büyükhüsün Köyü ve B2 Evi uydu görüntüsü

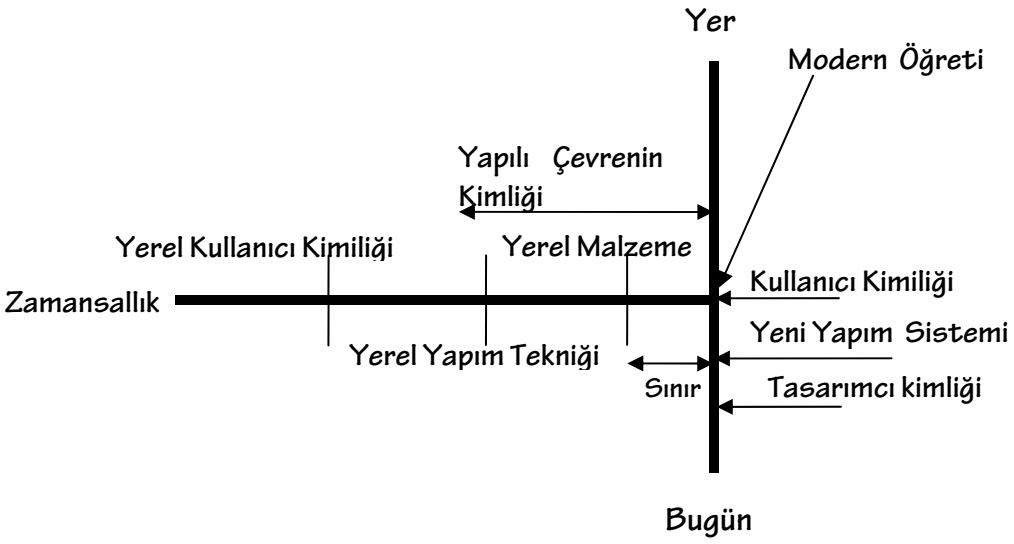
Uydu görüntüsündende anlaşılacağı gibi ev tam köyün sınırında hem diğer evlere benzeyen hem de onlardan ayrışan melez bir yapıda inşa edilmiştir.

Melez

B2 Evi, daha önce tanımlaması yapılan, Üçüncü Mekan'da anlam bulan yaratıcı meleze iyi bir örnektir. Burada "yer" bir köy alanıdır ve Üçüncü Mekan olarak değerlendirilmesi mümkündür. B2Evi bir köyde konumlanan ancak köy evi olarak tanımlanamayacak bir evdir. Yerin üzerinde, yerin getirdiği kısıtlamalardan sıyrılmış, yerin bilgisini yeni tartışmalara açıp, yeni yorumlamalara sunmuştur. Başka bir deyişle B2 Evi yerelin kendini "yeni"den tanımladığı melez bir evdir. Bilinen ve hali hazırda kullanılan yerel malzemeler, yerel yapım teknolojisi ile yeni fikirlerin sentezlenmesine olanak tanımış, bilip de aşina olduğumuz koşullardan, bilmediğimiz "Yeni"yi yaratmıştır.

Melezin Dinamikleri

Bir yapının melezliğini okurken en önemli nokta "ne, ne ile melezlenmiş, neyi dönüştürmüş" şeklindeki ilişkiler ağı olmaya başlamaktadır. Bu ilişkilerin ortaya çıkarılması, ve yorumlanması gerekmektedir. B2 Evi'nde yerel olan sadece yerdir. Dolayısıyla yere ait malzemeler ve teknikler ve bütünüyle o yerin kimliği yerel sayılmaktadır. Diğer gelen bütün etmenler o yer için yeniyi oluşturmaktadır.

Şekil 5.5 : B2 Evi melezin dinamikleri

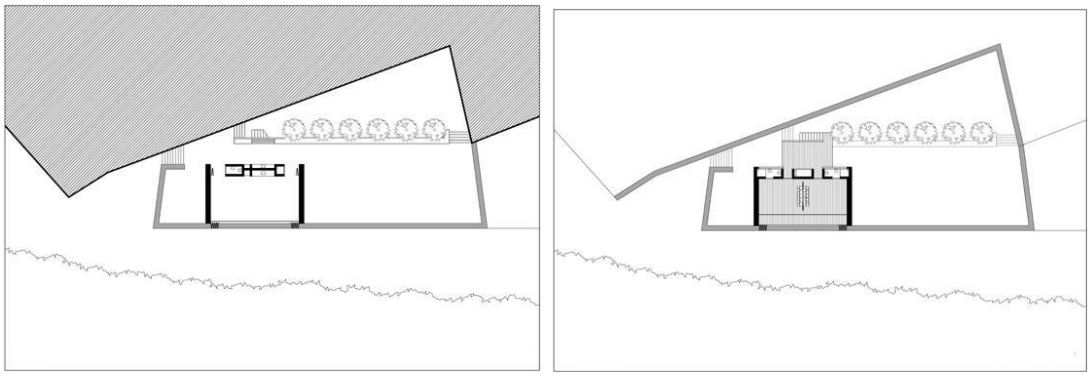
Grafikte, zamansallık çizgisi ile köyün kurulduğu andan bugüne kadar oluşan yerel kullanıcı kimiliği, yerel malzeme, yapılı çevrenin kimliği, yerel yapım tekniği gibi

kendi dinamikleri “yer”e taşınırken aynı zamanda modern öğreti, kullanıcı kimiliği, yeni yapım sistemi, tasarımcı kimliği gibi yerele öteki olan durumlarında yere etkiyerek melezin oluşumu vurgulanmaktadır.

Melezi oluşturan dinamikleri çeşitli sınıflara ayırmak mümkündür. Evin yapımında kullanılan malzemeler, yapım teknolojisi, teknolojinin ve malzemelerin kullanım tarzı, tasarımı oluşturan zihinsel süreç ve sınır kavramı melezin ana dinamiklerini oluşturmaktadır.

Yapım tekniği olarak çevresindeki evlerden farklı bir teknik uygulanmamıştır. Yerel ustalar tarafından yerel teknikler kullanılmıştır. Örneğin arsada teraslama yapılması yerel tekniklerden biridir ve B2 Evi’nde de teraslama kullanılmıştır. Arsa, biri dikdörtgen ve üçgen olmak üzere iki kota ayrılmıştır. Dikdörtgen teras üzerinde bina oturtulmuş ve binanı arkasında kalan üçgen terasta bahçe olarak kullanılmıştır. Bu iki teras arasındaki kot farkı 1,3 metredir. Binanın araziye oturuşu diğer evlerle aynı olsa da, onlardan en büyük farkı bahçe duvarlarının olmayışıdır. Bina sınırlarını duvarlarla örmemektedir. Bir terasın üzerinde yükselerek, hem kendini yoldan koparmakta hem de ilişkisini sürdürmektedir.

Evin iç planları da diğer evlerden farklılık göstermektedir. Belirgin iç – dış sınırları yoktur. Zemin katta, mutfak, banyo, çamaşırlık ve deponun bir arada bulunduğu bir çekirdek ve salon bulunmaktadır. Üst katta da yatak odaları vardır. İki kat arasındaki bağlantı ise dışarıdan, ahşap ve çelikten yapılmış bir merdivenle sağlanmaktadır.

Şekil 5.6 : Sırasıyla zemin kat ve 1. kat planı (Url-19)

Binanın yapım sistemini, betonarme çerçeve ve taş duvar oluşturmaktadır. Doğu ve batı cepheleri, iki tane betonarme yapı elemanın ve onların çevrelediği taş duvarın oluşturduğu 3 parçalı bir komposizyona sahiptir. Bu yapı, çatıda da devam eder ama çatıdaki taşlar yerlerine sabitlenmemiştir (Url-19).

Binada malzeme seçimi ve kullanımı da melezliğin önemli dinamiklerinden biridir. Malzeme olarak yerel malzemeler seçilmiştir ama kullanım tarzları yenidir.

Şekil 5.7 : Farklı dokuların biraradalığı (Url-19)

Tümertekin, B2 Evi için "Tüm olanaklar sağlandığı halde, evi sadece yörenin taş, ahşap, beton, demir ve kamışını kullanarak inşa ettim. Modern ve geleneksele teslim olmadan, farklı renk yaratmaya çalıştım. Kendini fark ettirmeyen, sanki hep oradaymış izlenimi yaratan bir ev tasarladım." ifadesini kullanmıştır. Bu cümlelerden de melezlik kavramının özü görülmektedir. B2 Evi, belli kalıpların ötesinde düşünülüp değerlendirilen bir yapıya dönüşmüşmektedir. Örneğin yapı köy yerinde yapıldığı için köye ait olması, diğer taş evlerin bağlamını taşıması gibi kodlar hemen yapıya yüklenmektedir. Aynı şekilde yapının, şehirde yaşayan, şehirli bir aile için yapılması, ailenin ihtiyaç ve beklentilerinin köydekilerden farklı olması da bambaşka ama aksi yönde kodlar yükleyecektir. Melez diye tabir ettiğimiz yapı bu zıtlıkların kesişiminide ancak hepsinden de bağımsız bir bağlamı yakalayabilmelidir. B2 Evi bunu başarmaktadır. Köyün geleneksel tipolojisine, gerek yörenin malzemeleri, gerek yapım tekniğiyle bir yandan oraya aitmiş gibi görünürken, diğer yandan tamamen farklılığını ortaya koymaktadır. Bunu da, yereli yeni bir biçimde kullanarak sağlamaktadır. Yerel malzemeler ve tekniklerle yeni bir sistem oluşturarak ve modern planları bu sisteme oturtarak yereli yeni ile tanımlamaktadır.

Şekil 5.8 : Köy dokusu ve B2 Evi (1) (Url-20)

Şekil 5.9 : Köy dokusu ve B2 Evi (2) (Url-20)

Arap Enstitüsü (Institut du Monde Arabe)

Arap Enstitüsü, Arap kültürünü temsil etmek adına Fransız mimar Jean Nouvel tarafından tasarlanmıştır. Proje 1982 de açılan yarışmayı kazanmıştır ve 1987 de kullanıma açılmıştır. Bu bina için açılan yarışmada Arap mimarisini birebir kopya eden formalist öneriler de yer almaktaydı. Jean Nouvel'in yaklaşımını ise "melez" bir yaklaşım olarak tanımlamak mümkündür ve projenin başarısı buradan ileri gelmektedir. Enstitüde geçici sergi alanları, Arap sanat ve uygarlık müzesi, kütüphane, restoran, kafeterya, ofisler ve toplantı odaları bulunmaktadır.

Yer

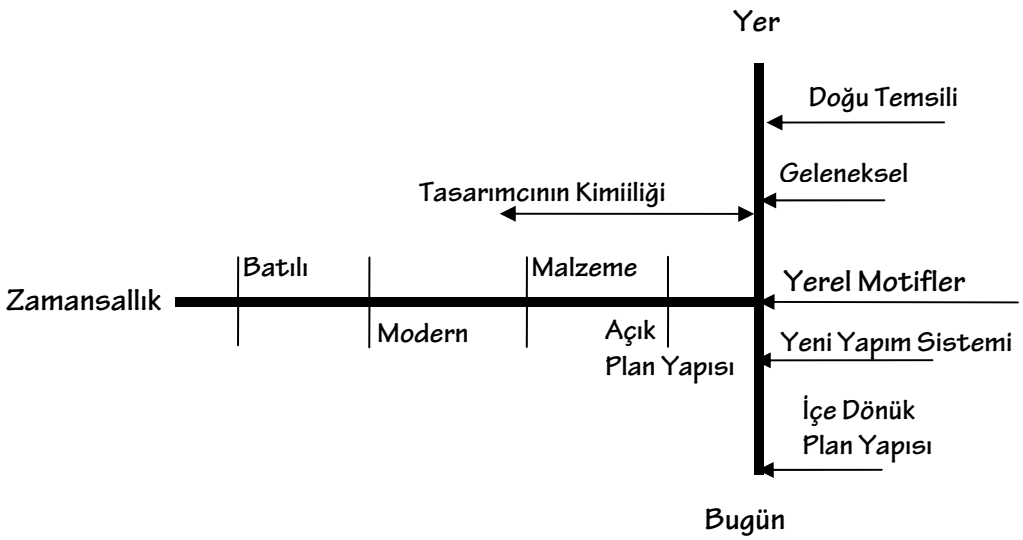
Yapı Üçüncü Mekanda / yerde incelendiğinde bir çok öğenin melezlenerek bir arada bulunduğu görülmektedir. Hem fiziksel hem de fikirsel anlamda sınırlarda inşa edilen bir yapı olma özeliğine sahiptir. Bina Arap ülkelerini simgeleyen bir merkez olsa da bulunduğu yere aykırı bir tutum sergilememektedir. Kentsel yerleşim olarak Paris'in geleneksel dokusunun ve modern Jussieu Üniversite Kampüsünün sınırında

bir geçiş noktası olmaktadır. Modern yapısıyla Jussieu Üniversite Binasına uyum sağlarken, Saint-Germain Bulvarının gabarisini dikkate alarak diğer tarafındaki geleneksel doku ile de ilişki kurma kaygısı taşımaktadır.

Melez

Bu yapı da yerel olan ile yeni olanın melezlenmesinin izini sürmek mümkündür. Yerel olan yeri ele alarak düşünüldüğünde Fransız kültürü ve Paris'in dokusu olmaktadır. Yeni ise yerelin ötekisi yani Arap kültürü olmaktadır. Ama yapının bağlamı düşünüldüğünde yerel ile yeni yer değiştirmektedir. Arap kültürü, doğunun bilgisi, yeni bir yerde batının bilgisi ile yeniden inşa edilecektir. Tasarımcısının da batılı bir mimar olması melezin okunmasında başka bir boyut eklemektedir.

Melezin Dinamikleri

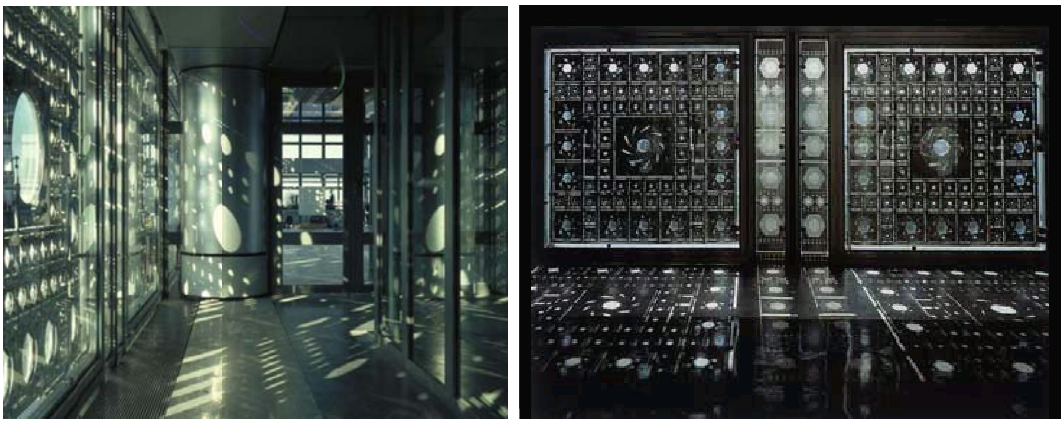
Şekil 5.10 : Arap Enstitüsü melezin dinamikleri

Grafikte yapının bulunduğu yer göz önünde bulundurularak yerel olarak Paris dokusu ve batılı kimlik yerel olarak kabul edilmiştir. Doğuyu temsil eden bir yapı ve doğunun geleneksel motifleri, içe dönük plan yapısı Paris için öteki yani yeni olmaktadır. Batılı, modern yerel ile doğulu yeninin yerde biraraya gelerek melezlenmesi gösterilmektedir.

Arap Enstitüsü "batı"da batılı bir mimar tarafından "doğunun temsili" olarak yapılan bir bina olduğu için, bu yapıda birçok öğenin birbiri ile melezlendiğini görmek

mümkündür. Yapı Paris'te Arap kültürünü temsil ediyor olmasından dolayı, ikilikçi karşıtlıklar (binary oppositions) üzerine kurulmuştur. Nouvel bu karşıtlıkları çalışmanın kültürel içeriklerine dayanarak "Arap ve Batılı", kentsel içeriklerine dayanarak "Geleneksel ve Modern", uygulanma zamanına dayanarak "Tarih ve Modernite" biçimsel yapılanmasına dayanarak ise "İçe dönüklük ve Açıklık" olarak tanımlamıştır. Projede karşıt söylemlerin bir araya gelip inşa biçimleri oldukça iyi kurgulanmıştır. Enstitü, Arap dünyasının dilini, medeniyetini, bilgi ve bakış açısını Fransa'ya tanıtmayı ve kültürel etkileşimleri, iletişimi ve Fransa ile Arap dünyası ile işbirliğini sağlamayı misyon edinmiştir. Ayrıca enstitü, Arap dünyasının Fransa ve Avrupa ile ilişkilerinin gelişiminde aktif rol oynamayı hedeflemektedir (Nouvel 1990).

İlk olarak, temsil ettiği kültürü yansıtırken, üzerinde durduğu yerle de ilişkisini sürdürebilmek adına doğu ile batının melezlendiği görülmektedir.

Şekil 5.11 : Arap Enstitüsü iç mekan (Url-21)

Nouvel mimarinin kültürel bir pozisyon almasının bir gereklilik olduğunu, bununda hem küresel hem de özel anlamdaki hazır ve kolay çözümleri reddetmeyi de içerdiğini belirtmektedir. Ayrıca Nouvel'e göre Arap Enstitüsü Paris'teki Arap dünyası için bir vitrindir ama Batılı malzemelerin içindeki bir Doğulu binası değil, bundan çok daha kompleks bir yapıdır. Ayrıca, çağdaş bir yapıdır, dolayısıyla çağdaş malzemeler kullanmaktadır. Batılı olması ise sadece konumu ile değil, fonksiyonu ve sergi, performans, kütüphane, seminer alanları gibi mekanları bir arada toplayan kültür merkezi kavrayışının da batılı olması ile vurgulanmaktadır (Morgan, 2002).

Temsil ettiği Arap ülkesinden bazıları yapının mimarisini Paris Cami'sinde olduğu gibi daha "pastiş" yani Arap Mimarisini direk taklit eden bir tarz olarak istemişlerdir. Ancak, Nouvel Arap mimarisinde yaygın olan "mashrabiya" adı verilen geleneksel

mimarlık tarzını cephede uygulayarak Arap tarzını tasarıma yansıtmıştır. Ayrıca metal lenslerin geometri ve şekillerinin Elhamra Sarayı'na gönderme yaptığını belirtmiştir.

Yapı, özellikle cephe seçimiyle öne çıkmaktadır. Cephe, yirmi yedi bin adet ışığa hassas metal lenslerin cephe camının arkasına yerleşmesiyle oluşmaktadır. Güney cephesinde bulunan bu yirmi yedi bin adet alüminyum diyafram, bilgisayar yönetimindeki mekanizma ile açılıp kapanarak güneş ışığı girişini kontrol etmektedir. Bu metal lenslerin çalışma sistemi fotoğraf makinesinin çalışma sistemine benzemektedir. Fotoğraf makinesinin lenslerinin açılıp kapanması mantığı gibi, metal lensler de ışığın binaya girişinin kontrol etmektedir (Url-21). Hem kullandığı teknoloji, hem de malzeme seçimi – beton çerçeve, cam ve alüminyum kesmeler ile kaplı cepheler ile yapı son derece modern bir yapı olmaktadır. Aynı zamanda yapı Arap mimarisinin içe dönüklük, birbiri üzerine binen gridler, ışıkla değerlenen çerçeveler gibi arketipik elemanlarının altını çizmektedir.

"Kentsel bir bakış açısıyla Enstitü iki kültür ve tarih arasında bir mafsal görevi oynamaktadır. Binanın güney kısmı, motorize diyaframlarıyla doğu kültürünün çağdaş bir dışavurumu ise, kuzey kısmı da Sein nehrinin ve Paris manzarasının cephedeki yansımasıyla "Batı"ya ayna tutmaktadır. Yapının mimarisi, iç mimarisi ve mobilya tasarımı hepsi bir kurguyu oluşturmaktadır" (Boissiere, 1992).

Domus: Interactive Museum About Humans

1995 yılında kullanıma açılan yapının tasarımcısı Japon mimar Arata Isozakidir. Domus – İnsanın İnteraktif Müzesi, insana adanmış bir müzedir ve temel fonksiyonu, insan vücudu mekanizmasını çeşitli sergiler ve interaktif sistemler yardımıyla ziyaretçilere deneyimletmektir. İnsanlar ile ilgili 200'ün üzerinde interaktif sergi bulunmaktadır. Yapının mekansal dizilişi bu bağlamın mimari değerinin arayışı ile oluşmuştur. Kullanıcının mimariyi algılayabilmesi hedeflenmiştir (Koshalek, 1998).

Yer

Yapı, İspanya'nın Galiçya bölgesindeki La Coruna şehrinde yer almaktadır. La Coruna önemli bir Liman kentidir. Yapının üzerine oturduğu arazi parçası dik bir kayalığın denize bakan kısmı olduğu için son derece karakteristiktir. Dolayısıyla belli bir formu dikte etmektedir. Yapının yüksekliğini kısıtlayan / belirleyen çevresel

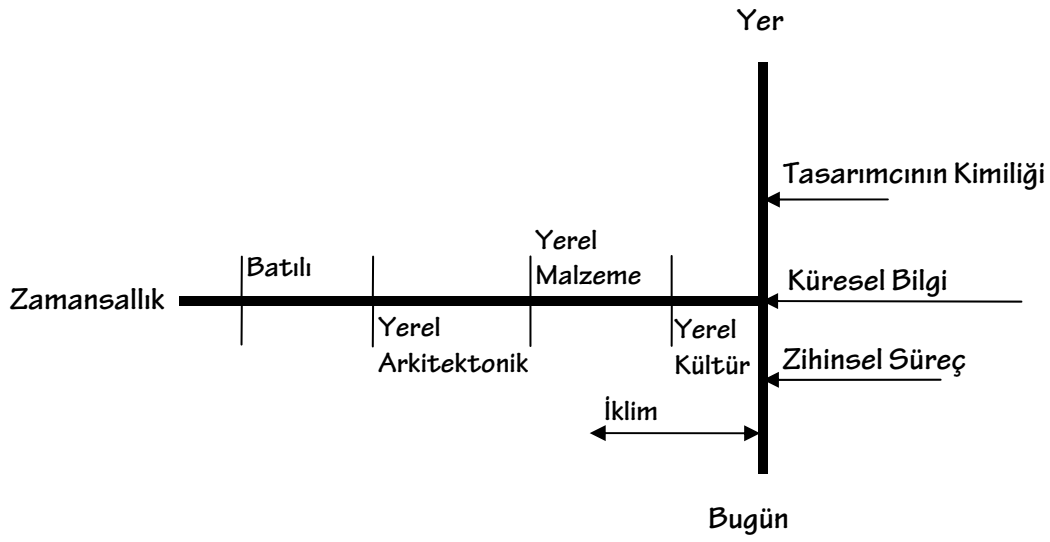
veriler mevcuttur. Bunlardan biri yapının yakınındaki konut bloğudur. Kendini gösterebilmesi için konut bloğunun yüksekliğini aşması gerekmektedir bir yandan da şehrin bir anlamda simgesi sayılan Roma devrinde yapılan deniz feneri ile ilişki içinde olması gerekmektedir. Yapı Üçüncü Mekanda değerlendirildiğinde birçok melezlenmenin olduğunu görmek mümkündür.

Melez

Bu yapı da yerelin yeni ile karşılaşması ve melezlenmesinin iyi örneklerinden biri olmaktadır. Yapının bütününde birbirinden bağımsız birçok öğe bir araya gelmiştir ve bu öğelerin birbirleriyle olan ilişkileri oldukça başarılıdır. Mimarının kimliği yapıyı yaptığı yere yabancıdır. Bu durum kullandığı "yerel"i ve yeniyi okurken bambaşka bir gözlük kullanılmasını gerektirmektedir.

Melezin Dinamikleri

Yapı, bulunduğu bölge için yeni bir yapıdır ancak yerel ile doğduğu söylenebilir. Yerel veriler alışılmadık bir biçimde kullanılarak yeniyi oluşturmaktadır. Melez, tek bir coğrafyaya, kültüre, fikre ait olmayan olarak tanımlanmıştı. Bu yapıda da birçok kültürün, fikrin, kimliğin ve bilginin yerelin kaynak ve bilgisiyle melezlendiği görülmektedir.

Şekil 5.12 : Domus insanın interaktif evi müzesi melezin dinamikleri

Grafikte, yerel zamansallık ile yani yapının çevresindeki zamanla oluşan arkitektonik, malzeme, kültür, iklim gibi öğeler ile bağdaştırılmıştır. aşka bir kültüre ait tasarımcının kimliği, yapının şekillenmesini sağlayan küresel bilgi ve zihinsel süreç yerel ile melezlenerek yerelin yeniden tanımlanmasını sağlamıştır.

Yerel akitektoniğin yapı üzerinde önemli bir etkisi olmuştur. Yapının üzerine inşa edildiği yer bir kayalıktır ancak arka kısmı konut alanıdır. Bu kayalık denize baktığı için oldukça ser rüzgara maruz kalmaktadır. Bu durum, yapının basit bir formu ile kayalığa saygı duymasını ve kapalı bir form ile rüzgardan korunmasını gerektirirken çevresindeki konutların içinde de eriyip gitmeyecek bir düzeni dikte etmektedir. Yapı, basit ama anıtsal formu ve yüksekliğiyle bu amaca ulaşabilmektedir. Yüksekliği aynı zamanda şehir için simge bir yapı olan Herkül Kulesi ile de orantılıdır. Form, ilk bakışta yerden bağımsız gibi dursa da aslında tam da yere göre oluşmuştur. Yer, tipik kimlik sorunsalından ayrı düşünüldüğünde form ile ilişki içinde olduğu görülmektedir. Küresel bilgi ile yerel kimlik melezlenmektedir. Yapı iki ana kütleden oluşmaktadır. Ön cephe La Coruna'nın sert rüzgarlarıyla şekilleniş izlenimi uyandıran eğrisel ve fazla açıklığı olmayan bir bir duvardan oluşmaktadır. Arka cephede blok bir duvar bulunmaktadır. Bu duvar konut alanına baktığı için zikzak biçimde parçalanarak insan ölçeğinin yakalanması hedeflenmiştir.

Japon mimarisinde çok keskin sınırlar yoktur. Esneklik, hareketlilik ve geçicilik önemli kavramlardandır. İç mekan düzenlemelerinde bu kavramlara olanak sağlayan hareketli paravanlar (byobu) kullanmak çok yaygındır. Özellikle geleneksel Japon resmilerin üzerine çizildiği katlanabilir paravanlara birçok iç mekanda rastlamak mümkündür (Isozaki, 2006). Isozaki'nin insan ölçeğini yakalayabilmek adına zikzaklar halinde parçaladığı duvar Japon paravanlarına da gönderme yapmıştır. Bulunduğu yerin mimarisini yansıtan ve yerel öğelerin baskın olduğu bir yapıda tasarımcısının kimliğinden de bahsedebilip kültüründen izler görebilmek yapıda vurgulanan verimli melezliğin sonuçlarındandır.

Şekil 5.13 : Konutlara bakan cephesi ve byobu (Url-22)

Isozaki yapıda, hem opak bir kütleselliği hem de şeffaflığı bir arada kullanmıştır. Yapıda kullanılan taşlar sadece bölgenin taşlarıdır. Bu, İspanya'nın kuzey kıyılarındaki geleneksel uygulamalardan biri denize bakan cephede geniş açıklıklar ve teraslar yapmaktır. Müzenin denize bakan cephesinde taşma ile bir camdan teras elde edilerek nu gelenekte yeniden yorumlanmıştır.

Şekil 5.14 : Domus İnsanın İnteraktif Evi Müzesi cephe (Url-6)

5.3.2 Dönüşüm ve yeniden kullanma

Bir önceki bölümde yerel ile yeninin karşılaşmasını ve yerelin yeni ile kendini tanımlamasını, ilk defa inşa edilen bir yapı üzerinden incelenmişti. Bu bölümde yerel zaten var olan bir yapı olarak ele alınmaktadır. Kendi zamanının koşullarıyla

yapılmış bir yapının zaman geçtikçe, üzerinde biriktirdiği zamansallıklarla nasıl dönüştüğü konu edilmektedir.

Günümüz yaşam koşulları yani şimdinin dinamikleri dünün koşullarından farklı olmaktadır. Bu durum zaten ilerlemenin tanımında bulunmaktadır. Değişim, birçok alanda söz konusu olmaktadır. Mekanların değişimi sürekli olarak devam ederken geçmişin izi de silinmemektedir. Dolayısıyla zamanla geçmiş ile yeni arasında bir üst üste binme söz konusu olmaktadır. Değişim yanında dönüşümü de getirmektedir.

Dönüşüm ve yeniden kullanma, ıslah etmek, kişiselleştirmek (mesela çıkmaz sokakların kişiselleştirilip işlev kazanması), üzerini örtmek (kamusal bir alanın avluların üzerini kapatarak özelleştirmek), yeniden tahsis etmek, akılcılaştırmak (tüm yapıyı ve estetiği yeni meydan okumalara yol açacak şekilde yeniden düzenlemek) gibi birkaç şekilde olabilmektedir. "Yeniden kullanımın bir paradoksu vardır. Eğer yeniden kullanımlar, eskiye tam uymuyorsa daha başarılı oluyorlar. Yani eski ile arasındaki hafif uyumsuzluk bu yerleri daha iyi vurguluyor ve daha dramatik oluyor. En iyi binalar, çok iyi dikilmiş elbiseler gibi, tek bir vücuda uygun olanlar değil zaman içinde değişik işlevlere hizmet ettikleri zamanda karakterini koruyanlardır." (Sargın, 2004).

Harvey (2010), postmodernist anlayışa göre yeniden kullanılan mekanı, "geçmiş biçimler bir palimpsestte olduğu gibi üst üste yığılmıştır, günümüzün kullanımları bunun üzerinde yer alan bir kolajdır." şeklinde tanımlamaktadır. Kolaj ve melez farklı bağlamları işaret etmektedir. Genelde geçici olan günlük kullanımlar, veya kendinden önceki oluşumla ilişki halinde olmayan yeni oluşumlar melezden öte kolaj oluşturmaktadır. Ancak yeni inşa edilen ya da yeniden işlevlendirilen yapı kendinden önceki dönemlerin izlerini taşıyor ve kültürel anlamda veya fiziksel anlamda ilişki kurabiliyorsa melezi oluşturmaktadır. Bu melez yapılar geçmişten bugüne bir sürekliliği sağladığı için kentsel bellek adına da önem taşımaktadırlar.

Santralistanbul / Çağdaş Sanatlar Müzesi

Silahtarağa Elektrik Santralı 1914 yılında İstanbul'a elektrik verilmesi amacıyla kurulmuştur ve 1983 yılına kadar hizmet vermiştir. 1983 yılından 2007 yılına kadar boş kalmıştır. 2007 yılında ise İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin Kuştepe ve Dolapdere'den sonraki üçüncü kampüsü olan Silahtarağa kampüs alanının bir parçası

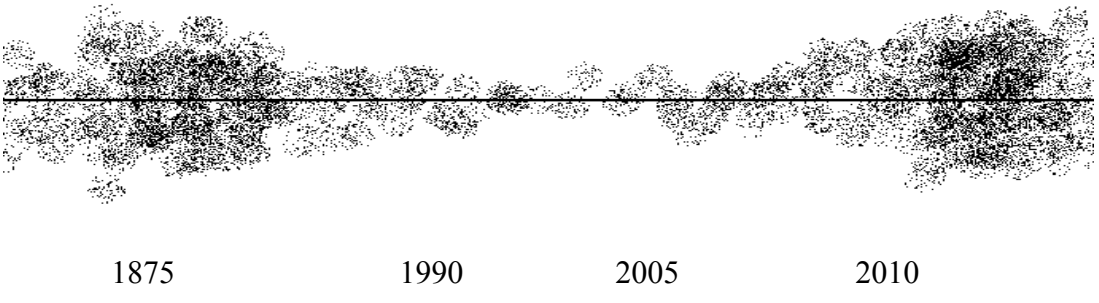
haline gelmiştir. Sonuç olarak bu alan, Bilgi Üniversitesi'nin bazı bölümlerini, Enerji Müzesi'ne dönüşen Türkiye'nin ilk elektrik santralini ve Çağdaş Sanatlar Müzesi'ni barındıran büyük bir komplekse dönüşmüştür.

Yer

Şekil 5.15 : Santralistanbul uydu görüntüsü

Sanralistanbul Haliç'te konumlanmaktadır. Haliç farklı dönemlerde farklı yoğunlukları üzerinde barındırmıştır. Dolayısıyla bölgenin için değeri zamanla hep değişmiştir. "Haliç yüzyıllar boyu İstanbul'un merkezi ve sahnesi oldu. 19. yüzyıl sonundan itibaren imparatorluğun sanayileşme hamlesi bağlamında yaptığı pragmatik yer seçimleri sonucu endüstri yapılarıyla doldu ve gözden düşmeye başladı. 1990'lara kadar giderek köhneleşti. Son 15 yıl içerisinde ise yeniden keşfedildi ve birçok proje ile birlikte anılmaya başlandı" (Arolat, 2007).

Şekil 5.16 : Haliç'te yıllara göre nüfus yoğunluğu

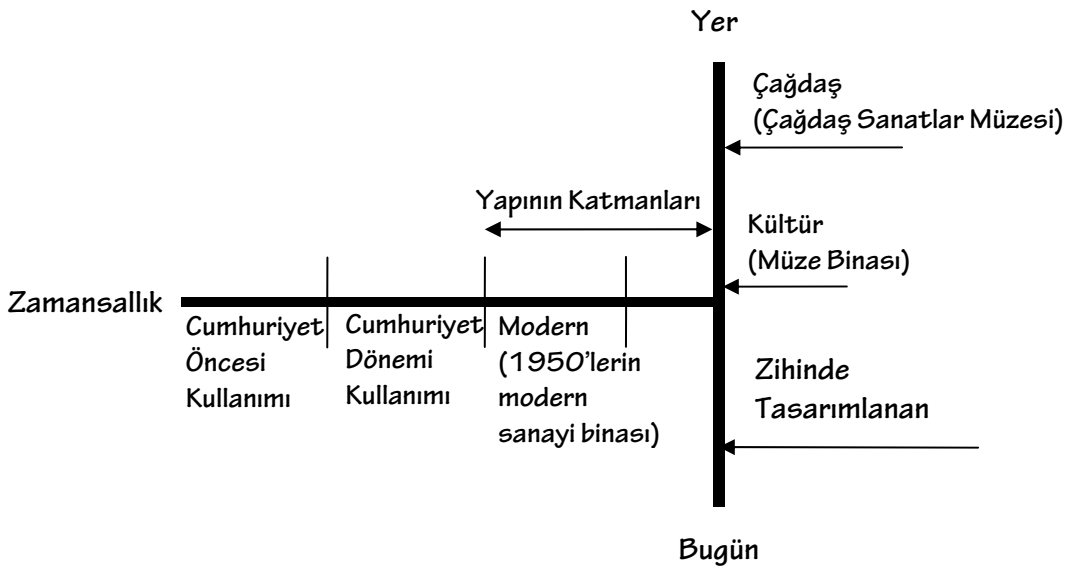
Melez

Santralistanbul, dönüştürülüp yeniden kullanılan yapılardan biridir ve bu bağlamda meleze örnek teşkil edip etmediği incelenmiştir. Hem İstanbul için hayati öneme sahip bir tesis olan elektrik santralinin zaman içinde endüstriyel değerini yitirmesi ve kültürel bir değer kazanıp müzeye dönüşümünü göstermesi açısından, hem de yapıya eklenen çağdaş sanatlar müzesi ile ilişkisi açısından melezliği değerlendirilmektedir.

"Santralistanbul, Silahtarağa Tesislerinin geçirdiği dönüşümün ve bundan yüzyıl önce bir sanayi tesisiyken bugün bir üniversite ve kültür sanat kampüsüne ev sahipliği yapması, dolayısıyla aslında İstanbul'un bir sanayi şehrinden kültür endüstrisinin güç kazandığı küresel bir kente doğru geçirdiği sürecin mekansal bir tezahürü olmaktadır" (Gökbayrak, 2010).

Melezin Dinamikleri

Zaman içinde birçok katmanın üst üste gelmesi ve bugün hala bu katmanların izlerinin görülebilir olması anlamında Santralistanbul palimpsest bir yapı olarak değerlendirilebilir. Yapı birçok zamansallığı ve mekansallığı üzerinde taşımaktadır.

Şekil 5.17 : Santralistanbul Melezin Dinamikleri

Grafikte Santralistabul'un zamansallığını dikey kesen önemli dönemlerin oluşturduğu katmanların yere taşınması ve bugünün koşullaıyla oluşacak yeni katmanlarla melezenecek palimpsest bir yapı olduğu vurgulanmak istenmiştir.

Çağdaş Sanatlar Müzesinin mimarı Arolat (2008), proje çalışmasının ilk aşamasında, inandırıcı koruma ve yenileme kanallarını açabilmek için, yerleşmenin ulaşılabilen bütün katmanlarını içeren bir okuma zemininin oluşturulması amaçlandığını belirtmiştir. "Bu bağlamda yüzleşilen farklı yapılar içinde, yıllar önce yıkılmış ve sadece temel izlerinin görülebildiği iki büyük kazan dairesi yapısının, konvansiyonel bir rekonstrüksiyon olarak ele alınmaları yerine, kendilerine atfedilen yeni işlevin de içerildiği bir yorumla, bir anlamda soyutlanarak tasarlanmaları yoluna gidildi. Birbirinden kopuk ancak yine de birbirine çok yakın durarak çevredeki binalar yığınını tamamlayan bu iki yapı, ilk işlevlerini sürdürdükleri hallerindeki kitlesel varoluşlarına uygun, ancak yüzey kurgusu olarak neredeyse "tarafsız" denebilecek bir seçimle yeniden kurgulandı. "Çağdaş olmak", "tam da yapıldığı günün mimari özelliklerini taşımak" ve "içinde bulunduğu tarihi kontekstten ayrışmak" gibi alışıldık, güncel ve popüler yönelimlerin aksine, herhangi bir zaman dilimine sonuna dek angaje olmayan, bütün motivasyonunu "o yer" ve "durum" ile hemhal olabilme çabası, müze yapısının tasarım ölçütleri içinde en öne çıkan unsur oldu."

Şekil 5.18 : Çağdaş Sanatlar Müzesi ve Enerji Müzesi (Url-23)

Aslında buradaki "o yer ve durum ile hemhal olma çabası" tanımlaması, yapının melezliğini vurgulamaktadır. Çağdaşlık, günün mimari özeliklerini ortaya çıkarılması ya da tarihi içeriğinin vurgulanması gibi tek bir konsepte bağlı kalınmadan, onun

yerine tek bir zamandan bağımsız, yapının inşasından bugüne özümsediği tüm zamansallıkları taşırken de günün ihtiyaçlarına cevap vermektedir.

Çağdaş Sanatlar müzesinin yapımında farklı bir sistem kullanılmıştır. Yapının strüktürünü betonarme ayaklar ve üzerindeki metal tül oluşturmaktadır. Metal tül iç ve dış arasındaki iletişimi güçlendirmiştir. Çok nitelikli bir mimari çehreye sahip olmayan çevresine yapı arkasını dönmek veya içine kapanarak çevreyi yok saymak yerine, çevresini olduğu gibi kabullenip görsel ilişki kurmaktadır. "Metal tül sayesinde yapıların gündüz vakitlerinde bulundukları ortamın patinalı aurasına karışarak bir tür önemsizlik mertebesine kavuşması, gece ise metal tülü tamamen görünmez kılan iç aydınlatmanın bu kez yapıyı sade bir fenere dönüştürmektedir. Bu durum yapının bildik kapalı ve etraftan kopuk müze yapılarından ayrışmasına, serginin ve sergilenenin niteliğine ve durumuna göre vaziyet alabilmesine olanak sağlamaktadır. Bu sayede iç dolaşım fragmanlar halinde Eyüp sırtlarıyla ilişki kurabilmektedir" (Arolat, 2008).

Şekil 5.19 : Çağdaş Sanatlar Müzesi metal tül cephe (Url-24)

Şekil 5.20 : Çağdaş Sanatlar Müzesi ve Enerji Müzesi'nin biraradalığı (Url-25)

Santralistanbul'un kurulmasıyla, 118.000 metrekarelik alana yayılan eski santral, bugün İstanbul'un dünya çapındaki sanat ve kültür ağları için etkin bir rol oynamaktadır. Silahtarağa Elektrik Santrali'nin 20. yüzyıl Avrupa endüstrisine iyi bir

örnek teşkil eden ve büyük ölçüde tesisin çalıştığı zamanlardaki haliyle korunmuş enerji üretim tesisleri ve kumanda odasının bulunduğu mekânlarda, elektrik temalı enstalasyonlar, etkileşimli eğitim araçları ve oyunla öğrenmeye dayalı programlar aracılığıyla geniş kitlelere, özellikle de çocuklara ulaşılmaktadır (Url-26).

Şekil 5.21 : Enerji Müzesi (Url-26)

Sonuç olarak, Santralistanbul yerleşkesini çok katmanlı yapısıyla "melez" olarak tanımlamak mümkündür. 1910'larda İstanbul'un ilk elektrik santrali olarak hizmet vermeye başlamıştır. İstanbul'a elektrik verilmesi İstanbul'da büyük bir değişim ve dönüşümüm başlangıcı olmuştur. Bu sebeple yapı bir kırılma noktasını simgelemektedir. Bu santralin 1983'e kadar kullanıldığı yıllarda Haliç endüstriyel anlamda önemli bir merkezken sonrasında bu önemini yitirmiştir. Bölge, Bilgi Üniversitesi'nin sanatsal ve akademik faaliyetleriyle kültür alanında daha çok öne çıkmaya başlamıştır. Şimdi enerji müzesi olarak kullanılan santral binası çevresindeki bu değişimi de üzerinde taşımaktadır. Ancak bu melezlik Bhabha'nın yaptığı melezlik tanımından bir yönüyle ayrılmaktadır. Bhabha'nın vurguladığı organizasyonel yapıdaki bir birliktelik, Santralistanbul'da söz konusu değildir.

Şekil 5.22 : Çağdaş Sanatlar Müzesi ve Enerji Müzesi (Url-27)

DDB Tuz Ambarı

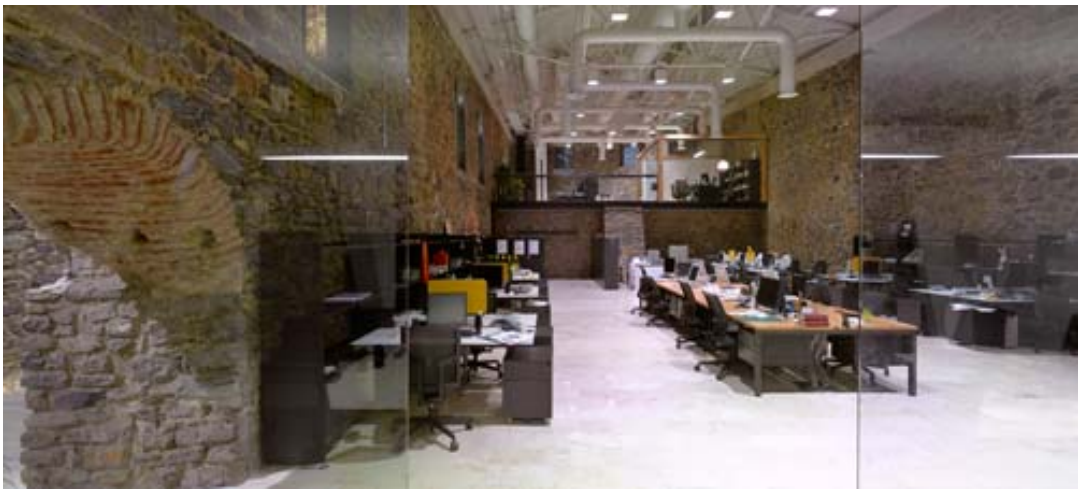
Tuz Ambarı, İstanbul Kasımpaşa'da yer alan, 170 yıllık tarihi olan bir yapıdır. Önceden Tekel'e ait olan bu Tuz Ambarı'nın "Medina - Turgul DDB" tarafından kiralanmasıyla birlikte binanın kapsamlı restorasyon ve dönüşüm projeleri hazırlanmıştır (Url-28). Projeleri Erginoğlu & Çalışlar Mimarlık'a ait olan yapı Ulusal Mimarlık Ödülü almıştır.

Şekil 5.23 : Tuz Ambarı Cephe Görüntüsü (Url-28)

Yer

Bu yapıda melezliği incelemek adına Üçüncü Mekan'ın koşullarını belirlerken öne çıkan en önemli faktör zamansallık olmuştur. İnşa edildiği andan bu yana farklı zamansallıkların ve mekansallıkları biraraya gelip biriktiği gözlenmektedir.

Şekil 5.24 : Tuz Ambarı İç Mekan (1) (Url-29)

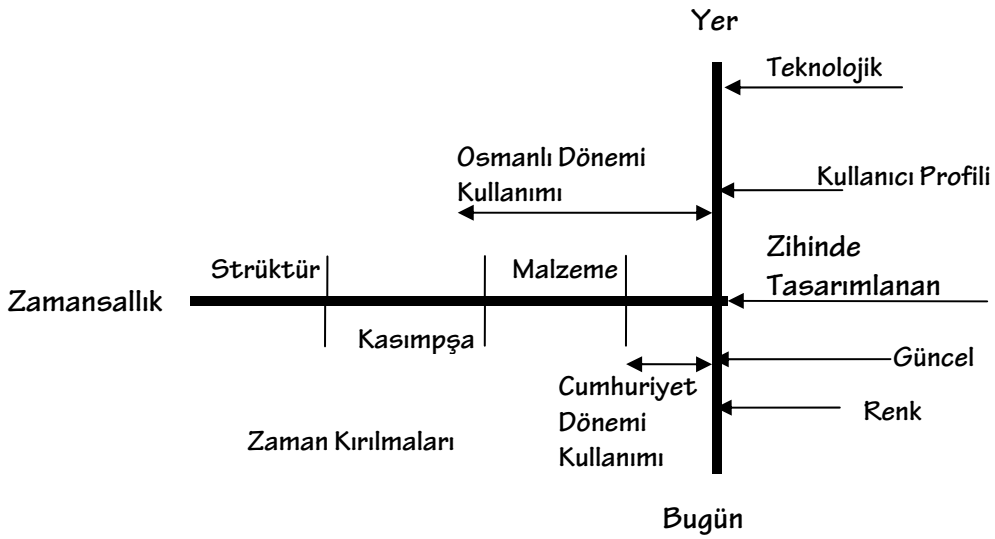
Melez

Bu yapıda yerel ile yeninin karşılaşması dönüşüm ve yeniden kullanma bağlamında incelenmektedir. Burada görülen melezlik de liberal olarak kendiliğinden gelişen, organizasyonel bir melezlik olarak nitelendirilemese de, Cumhuriyet döneminde Tekel tarafından tuz, alkol ve tütün deposu olarak kullanılan yapının, bir ofis binasına dönüştürülmesi ve tarihi olanın çağdaş olanla başarılı bir şekilde melezlenmesi söz konusudur.

Şekil 5.25 : Tuz Ambarı İç Mekan (2) (Url-29)

Melezin Dinamikleri

Şekil 5.26 : Tuz Ambarı Diagram

Grafikte yapının biriktirdiği zamansallık, tarihi içeriği ve bulunduğu kasımpaşa mahallesi yerel ile bağdaştırılmıştır. Dönemin güncel şartları, teknoloji, renk kullanımı ve Kasımpaşa'ya yabancı olan kullanıcı profili ise yeniyi simgelemektedir.

Melezin dinamiklernden bahsedeerken aslında yapının zamanla melezlendiğinden bahsetmek mümkün olmaktadır. Geçmişi Osmanlı İmparatorluğu'na dayanan yapı dönüştürülüp, güncel bir fonksiyon kazanarak yeniden kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönüşüm esnasında tarihi taş dokusu korunmuştur. Bu tarihi atmosfer güncel kullanımla melezlenmiştir. Yapının mevcut strüktürüne ek olarak ikinci bir çelik-cam strüktür tasarlanmıştır. Yapının kendi dokusu onunla melezlenen yeni dokusu "Yapı Dalı Ödülü" aldığı Ulusal Mimarlık Ödülleri jürisinde "Tarihî bir servis yapısının toplu kullanıma açık bir yaşam mekânına dönüştürülmesi; eski yapının elemanlarının görsel olarak vurgulanması, buna karşın yeni üst örtünün güncel teknolojik ifadesiyle ve renk kullanımıyla oluşturduğu olumlu karşıtlık; eski yapının yüksek mekânında tasarlanan yeni seviyelerin üç boyutlu zenginliği ve mekân aydınlatmadaki başarısı nedeniyle..." şeklinde yer alarak bu kaşıtlıkların biraradalığının olumlu bulunduğu vurgulanmıştır (Url – 29).

Yapı, kullanıcı profili bakımından da konumlandığı Kasımpaşa çevresi ile zıt bir yapıdadır.

5.4 Bölüm Sonucu

Bu bölümde melezlik kavramı, tezin ana tartışması olan yerelin yeni ile karşılaşması bağlamında incelenmiştir. Bu karşılaşmayı değerlendirebilmek adına öncelikle yerel ve yeninin tanımlamaları yapılmıştır. Yerel içinde yeni içinde çok geniş tanımlamalar yapmak mümkündür ancak tanımlamalar tez bağlamıyla sınırlandırılmıştır. Yerel olan herhangi bir durumun, yoğunluğun, dokunun özü olarak kabul edilmiştir. Melezlik ve öz / yerel ilişkisi, yerelin dinamik bir süreç olarak kabul edilmesi ile başlamaktadır. Yeni ise yerelin ötekisi olarak kabul edilmiştir. Yani yerel için farklı olan her şey o yerel için yeni olarak kabul edilmiştir. Kısaca yerel birşeyin kendisini, öz yeni ise o yerelin ötekisidir. Yerellik sürekli günün koşullarıyla her yeni ile karşılaşmasında yeni ile melezlenerek kendini yeniden kurgular. Yani bitmiş bir yerel tanımından söz etmek mümkün olmamaktadır. Bugünün koşulları ile yapılan yerel tanımı yarının koşullarında değişebilmektedir. Tıpkı kültür ve kimlik kavramlarının yaşanmışlıklar ve öğrenilenlerle değişebildiği gibi yerellik de yeni ile karşılaştığında tepkisiz kalmayacaktır.

Yerel ve yeninin karşılaştığı andan itibaren melezlik süreci başlamaktadır. Bu karşılaşmanın anlamlı olabilmesi, daha önceden planlanmamış durumları doğurabilmesi için Üçüncü Mekan'da olduğu düşünülmektedir. Üçüncü Mekan'ın mimaride ki karşılığı "Yer" olarak kabul edilmiştir. Çünkü kültürlerin melezlenip farklı kültürlerin inşa edildiği söylemsel mekanın mimari karşılığı yapıların üzerine inşa edildiği yer olabilmektedir. Yerin koşulları yerel ve yeniyi belirlemektedir.

Yerelin yeni ile melezlenmesi sonucunda mimari dinamikleri dönüşmektedir. Bu tür bir süreç iki durumda incelenmiştir:

İlk durum, yerelin "yeni"den doğuşu, ikinci durum dönüşüm ve yeniden kullanma olmuştur. Yerelin yeniden doğuşu farklı dinamiklerin bir arada olduğu bir yerde bu ilk defa inşa edilen yapının incelenmesini kapsamaktadır. Hem yerden gelen hem de o yere yeni olan tüm dinamiklerin melezlenmesi sonucunda, yerel kendini dönüştürerek yeniyi oluşturmaktadır. Bu süreç B2 Evi, Arap Enstitüsü, Domus: İnsanın İnteraktif Evi Müzesi ile örneklenmiştir. Bu örneklerin ortak özellikleri, hepsinde farklı kültürlerin, kimliklerin ya da teknolojilerin yereli etkilemesi sonucunda yeninin doğuşunun vurgulanması olmuştur. Tasarımcının kimliği, kullanıcı kimliği, doğu kültürü, batı kültürü, teknoloji, malzeme, yapılı çevre gibi var

olan ve sonradan gelen birçok koşulun birbirleriyle etkileşerek melezi oluşturduğu görülmüştür.

İkinci durum, dönüşüm ve yeniden kullanma olmuştur. Burada söz konusu olan yeni inşa edilmiş bir yapı değil, daha önceden inşa edilmiş bir yapının zamanla melezlenmesidir. Tıpkı palimpsestin tanımında olduğu gibi, bu yapılarda da üst üste binmeler, farklı dönemlerin etkilerinin bir araya gelmeleri incelenmiştir. Bu tür yapılar üzerinde birçok zamansallık biriktirir. Zaman değiştikçe yapı da değişir; büyür, küçülür, ek alır veya fonksiyonu değişebilir. Yerel olan yani yapının kendisi, yeni olanlarla karşılaştıkça kendini dönüştürecek ve yeniden kullanıma açacaktır. Bu durum da İstanbul'a ilk enerji santrali olan, şimdi ise müzeye dönüşen ve ek yapısıyla çağdaş sanatlar müzesine sahip olan Santralistanbul ve dönüştürülerek bir reklam ajansının ofisi olarak kullanılan DDB Tuz Ambarı ile örneklendirilmiştir.

6. SONUÇLAR VE TARTIŞMA

Melezlik, farklı durumların, karşıtlıkların bir arada bulunması ve bu beraberlikten doğan gerilimi tanımlayan bir kavramdır. Bu kavram, farklı disiplinlere, farklı çerçevelerde inceleme konusu olmaktadır.

Bu araştırma kapsamında da mimaride melezlik incelenmiştir. Kültür ve mimarlık iç içe olup birbirleriyle beslenen iki alan olduğu için öncelikle melezlikle ilgili kültürel alandaki tartışmalar değerlendirilmiştir ve bu değerlendirmeler sonucunda bir kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Burada önemli olan nokta kültürel alanda yapılan melezlik tartışmalarının tez kapsamındaki melezlik kavramına ne gibi açılımlar yarattığı olmuştur. Melezliğe bakış açısı farklı zamanlarda farklılıklar gösterip, zamanla değişime uğramıştır. Melez kelimesi daha çok biyoloji alanına ait bir kelimeyken kolonyal söylemle birlikte kültürler için kullanılmaya başlanmıştır ve olumsuz bir anlam taşımaktadır. Kolonyal dönem son bulduğunda, postkolonyal söylemde bu kelimenin negatif etkisi yerini bir zorunluluğa bırakmıştır çünkü savaşlar, sömürgecilik ve göçlerin ardından artık kültürlerin etkileşimlerden uzak, diğer kültürlerle temas etmeden saf kalmasının olasılıksızlığı anlaşılmıştır. Sonrasında ise bu durumun kolonyal dünyanın etkileşimlerin kültürü bozduğu kabulünün aksine, kültürleri zenginleştirdiği yargısı yer edinmiştir. Günümüzde hakim olan küreselleşme ve modernlik söylemlerinde ise melezlik daha başka boyutlar kazanmıştır. Küreselleşmenin anahtar kelimesi sınır olmuştur. Daha doğrusu sınır kavramı yeniden tanımlanmıştır. Sınırlar bir engel olma özelliklerini kaybedip, birer "eşik"lere dönüşmüştür. Yani iki ortamı birbirinden ayıran setler olmaktan öte, iki ortamın birbiri içine geçmesini sağlayan ara bölgelere dönüşmüşlerdir.

Modernliğe bu araştırma kapsamında tanımlanan melezlik gözlüğünü takmadan bakıldığında, hem mimari hem kültürel alanda bir kördüğüme dönüşmektedir. Modern, teknolojinin getirdiği kolaylıkları ve yenilikleri yaşamın içine dahil ederken son derece çekici gelmektedir ama aynı zamanda gelenekselin yanında onu bozduğu, kimliğinin kaybına sebep olduğu düşüncesiyle bir kenara itilmektedir.

Oryantalistlerin tanımladığı batı ve diğerleri *"the west and the rest"* tabirinin diğerlerinin batı ile ilişkisi her zaman sorunlu olmuştur. Batı ile etkileşim sonucunda yapılan işler yaptıklarında taklitlikçilikle suçlanmışlardır. Oysa tez genelinde savunulan argümana göre bu etkileşim çift taraflı bir süreçtir, süreciyle ve sonucuyla melezi doğurmaktadır. Sonuç olarak etkileşim, daha zengin ve üretken bir ortamın oluşmasını sağlamaktadır.

Kültürel alandaki çalışmalardan yapılan en önemli çıkarım "Thirdspace" yani "Üçüncü Mekan" olmuştur. Üçüncü Mekan kültürel karşılaşmaların yaşandığı ve değerlendirildiği söylemsel bir ifade etme mekanıdır. Melezlik Üçüncü Mekan'da anlam kazanmaktadır.

Melezlik kavramı, birçok disiplinde olduğu gibi, mimarlıkta da önemli bir yere sahip olmuştur. Kültürel melezliğin izi sürüldükten sonra, melezliğin mimaride nasıl yer bulduğu araştırılmaya başlanmıştır. Mimaride melezlik çok yönlü bir durumdur, birçok durum melez olarak tanımlanabilir. Bu ortamda mimari melezliği takip edebilmek adına melezlik üç gruba ayrılmıştır. Bunlardan ilki kullanıma yönelik sınırların bulanıklaşması olmuştur. Kullanımdan doğan melezlikler, farklı fonksiyonları bir arada bulunduran mekanlar bölümün konusunu oluşturmuştur.

İkinci grup ise bilgisayar desteğinin tasarıma girmesiyle mekan kavramını dönüştürmesi olmuştur. Teknolojinin işin içine girmesiyle fiziksel olanla sanal olan melezlenmiştir. Ayrıca sayısal tasarım yöntemlerinin konvansiyonel çizimlere beraber hareket etmeye başlaması yüzey, duvar, kabuk, döşeme gibi temel öğelerin kullanımlarının değişmesine sebep olmuştur.

Üçüncü grup ise araştırmanın ana kapsamını oluşturmuştur. Bu bölümde melezlik "yerel" ile "yeni"nin karşılaşması olarak ele alınmıştır. Bir anlamda söz konusu olan yeni ile yüzleşmedir. Dolayısıyla yerel ve yeninin tanımları önem kazanmıştır. Yerel yere ait olanı temsil etmesinin yanında bir durumun ilk halini, özünü, de temsil etmiştir. Yeni ise yerelden farklı olandır. Yerelin karşısında küresel, gelenekselin karşısında modern, doğunun karşısında batı, kamusalın karşısında özel gibi yerelin ötekisini temsil etmiştir. Bu farklılıkların melezi oluşturmak adına karşılaşmalarının Üçüncü Mekan'da olduğu varsayılmıştır. Kültürel çalışmaları içeren sosyal bilimlerde Üçüncü Mekan tanımı teoride tartışılan söylemsel bir mekan iken

mimaride somut anlamını “Yer” ile bulmuştur. Tez kapsamında Üçüncü Mekan, yer ile bağdaştırılmıştır. Üçüncü Mekan, kültürlerin karşılaştığı ve melezi inşa ettiği mekan olarak tanımlanmıştı. Mimarlıkta hem soyut fikirlerin hem de somut yapıların bir üretim alanıdır ve bu üretim “Yer”in üzerinde gerçekleşir. Yerde tez kapsamında durağan bir öğe olmayıp zamanın şartlarıyla gelişen, zaman değiştikçe değişen, sürekli yenilenen ve zamanla melezlenen bir kavram olarak kabul edilmiştir. Böylece tasarım - yer ilişkisindeki alışılmış kalıpların dışına çıkılması gerektiği vurgulanmıştır. Yer kendini sürekli yenileyen ve melezlenen bir olgu olduğunda yerelin de aynı dinamizmi göstermesi beklenir. Dolayısıyla, yerin üzerinde, yerelin yeni ile karşılaşması ve yeniyle melezlenmesi mimari tasarım adına olumlu, üretken bir davranışa dönüşmüştür. Yerin, mimarın veya tasarımcının üzerinde kurduğu baskı ve getirdiği kısıtlamalar bu yaklaşımla ortadan kalkmıştır. Mimar, yere özgü olup da yeniyi de barındıran, yerelin yeni ile kurgulandığı tasarımlar yapmakta özgürleşmiştir.

Melezlik, tasarımı özgürleştiren bir kavrama dönüşmüştür. Bu melezlik tanımında süreç anahtar kelime olmuştur. Melezin oluşumu, bir süreç üzerinden incelenmelidir çünkü melezlik yerin değişiminden, yerelin tanımına ve yeni ile karşılamasına, yeni ile melezlenip dönüşümüne kadar olan süreç ve de sonuç üründür.

Tezin genelinde varılan Üçüncü Mekan’ın “Yer” ile bağdaştırılıp, Yer’in, tüm farklılıkların bir araya gelmesine ve melezlenmesine imkan sağlayan eleştirel bir ortam olduğu yargısının, bazı mimari örneklerle perçinleştirilmesi hedeflemiştir. Bu örnekler, her birinde Üçüncü Mekan’ın koşullarının belirlenip melezliğin dinamiklerinin ortaya çıkaran sistematik bir okuma stratejisi ile değerlendirilmiştir. Bhabha’nın kültürel çelişiklikleri tanımladığı Üçüncü Mekan’ı referans alınarak yapılan mekansal melezlik incelemelerinde Yer bazı koşullarda Üçüncü Mekandan farklılaşmıştır.

Mekansal melezlik örneklerinde tanımlanan Üçüncü Mekan koşullarının, Bhabha’nın kültürel melezlik için tanımladığı Üçüncü Mekan’dan bazı yönleriyle farklılaştığı görülmüştür.

B2 Evi yerel ve yeninin bir araya gelmesi bağlamında Üçüncü Mekan’ı çok iyi örneklemektedir. Yer, yerel malzeme, yerel yapım tekniği, yapılı çevrenin kimliği ile

kullanıcının kimliği, tasarımcının kimliği, yeni yapım sistemleri gibi birçok farklı durum bir araya gelmiş; modern öğretinin yerel ile melezlenerek, yereli dönüştürme kabiliyeti ön plana çıkmıştır.

Arap Enstitüsü, örnekler içinde Bhabha referansına en yakın örneği teşkil etmektedir. Bu yapının batıda, batılı bir mimar tarafından, doğulu halkı temsil edecek bir yapı olması anlamında Üçüncü Mekan'ının koşullarını kültürel farklılıklar oluşturmaktadır. Bakış açısına göre yerel ve yeni tanımları da yer değiştirebilmektedir. Farklı iki kültürün alışkanlıklarının bir araya gelip melezlenmesi, eylemsel bir birlikteliği doğurmuştur.

Domus: Interactive Museum About Humans örneğinde de Üçüncü Mekan'ın koşulları oluşurken kültürel farklılıklar ön plana çıkmıştır. Bu koşullar yer, yerel, yerel kültür, küresel bilgi ve kimlik üzerinden kurgulanmıştır. Bulunduğu yerin bilgisiyle tasarımcısının kimliği melezlenmiştir. Yerel olan, bu küresel bilgi ile kendini yeniden tanımlamıştır.

Dönüşüm ve yeniden kullanma başlığı altında Santralistanbul ve DDB Tuz Ambarı incelenmiştir. Santralistanbul, kurulduğu andan itibaren, birçok zamana tanıklık edip, zamansallıklarını üzerinde barındırmıştır. Her dönemin yenisi yerelin üzerine eklenmiştir. Yapı, bu katmanlı oluşumu ile melez olarak değerlendirilmiştir. Üçüncü Mekan'ının koşullarını zamansallık belirlemiştir. Ancak bu durum Bhabha'nın tanımladığı Üçüncü Mekan'dan farklılaşmaktadır. Çünkü her ne kadar farklılıkların biraradalığından bahsedilse de organizasyonel olarak biradalığı yani birlikte üretimi içeren örnekler Bhabha referansını taşımaktadır. Santralistanbul bunu sağlayamamaktadır.

DDB Tuz Ambarı da Santralistanbul gibi tarihi bir yapının dönüştürülerek farklı bir fonksiyon yüklenmesiyle oluşmuş bir yapıdır. Tarihinde, tuz, tütün gibi maddelerin deposu olarak kullanılan yapı, bir reklam ajansı için ofis haline getirilmiştir. Bu dönüşüm esnasında hem tarihi hem de çağdaş özellikleri öne çıkarılarak tanıklık ettiği tüm zamanları yaşatması planlanmıştır. Yapının melezliği Bhabha'nın tanımladığı organizasyonel birliktelik anlamından öte bu zamansallık bağlamında incelenmiştir.

Sonuç olarak, bu örneklerin seçilmesindeki etken, bir araya gelen farklı koşullarla kendi Üçüncü Mekan'larını kurgulamaları ve bu Üçüncü Mekan'da "melezi" oluşturmaları olmuştur. Üçüncü Mekan tanımına, kültürel melezlik araştırması sonucunda ulaşılmıştır. "Kültürel sistemlerin bir araya geldikleri muğlak mekan" olarak belirtilen Üçüncü Mekan, mimari melezlik incelemelerinde "Yer" ile bağdaştırılmıştır. Üçüncü Mekan'daki kültürlerin birlikteliği Yer'de eylemlerin birlikteliğine dönüşmüştür ve bazı örneklerde belirtildiği gibi Bhabha referansından uzaklaşarak kendi kurguladığı koşullarda melezi oluşturduğu görülmüştür.

KAYNAKLAR

AlSayyad, N., (ed), 2001. Hybrid Urbanism: On the Identity Discourse and the Built Environment, Praegar, Westport, CT.

Aschroft, B., Grifiths, G., Tiffin, H., (ed.s) 2006 The Post-Colonial Studies Reader, Routledge, London.

Auge, M., 2000. Non-places, Architecturally Speaking/Practices of Art, Architecture and the Everyday, p.10, Routledge, London.

Aydınlı, S., 2008. Mekan'dan Mekansal'a: Mekanın Zamansallığı / Zamanın Mekansallığı, *Zaman-Mekan* s.150-161 Yem Yayın, İstanbul.

Berman, M., 2010. Katı Olan Her şey Buharlaşıyor, İletişim Yayınları, İstanbul.

Bhabha, H., 1992. Postcolonial Authority and Postmodern Guilt, *Cultural Studies*, s. 56-69, Routledge, New York.

Bhabha, H., 1994. "The Commitment to Theory", *Location of Culture*, s. 38, Oxford, Routledge

Bhabha, H., 1994. The Location of Culture , Oxford, Routledge.

Bilgin, İ., 2010. İstanbul 1910 – 2010, Mas Matbaacılık, İstanbul.

Boissiere, O., 1992. Jean Nouvel Jean Nouvel, Emmanuel Cattani and Associates, Atemis Verlags-AG, Zürich.

Bozdoğan, S., 2001. Modernizm ve Ulusun İnşası, Metis Yayınları, İstanbul

Canclini, G., 2005. Hybrid Cultures: Strategies for Entering and Leaving Modernity,University of Minnesota Press, Minnesota

Colquhoun, A., 1990. Mimari Eleştiri Yazıları, Çev.: Ali Cengizkan, Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı, Ankara

Colquhoun, A., 1997. The Concept of Regionalism, *Postcolonial space(s)*, s.22. Princeton Architectural Press, NY.

De Landa, M., 1999. "Extensive Borderland and Intensive Borderlands, *AD Architecture of the Bordelands* vol.69 s 78-79

Dirlik, A., 2005. Yerel içinde küresel, *Postkolonyal Aura,* s.134 Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul.

Eco, U., 2010. Gülün Adı, Can Yayınları, İstanbul.

Eisenman, P., 2003. Blurred Zones: Investigations of the Interstitial, The Monacelli Press, NY.

Fanon, F., 1994. Black Skins, White Masks, Grove Press, NY.

Fenton, J., 1985. Princeton, N.J. Princeton Architectural Press.

Ferguson J., Akhil, G., 1992. "Beyond Culture: Space , Identity and the Politics of Difference," *Cultural Anthropology* 7, No. 1 : s.6-23.

Güney, D. ve Yürekli, H., 2004. Özsel mimari gerçeklikler, Mimarlıgın tanımı üzerine bir deneme*, İtü Dergisi/a mimarlık, planlama, tasarım*, 3/1, 31-42.

Güzer C. A., 2009. Bir planlama anlayışı olarak kentsel dönüşüm, *TOL,* 09/07 s.16

Habermas, J., 2002 "Öteki" Olmak, "Öteki"yle Yasamak, çev: Ilknur Aka, YKY, İstanbul.

Hadid, Z., 1999. Yeni Olanın Tutkusu, *Anytime Konferans Bildirileri Kitabı,* s.93, Mimarlar Derneği, Ankara

Harvey, D., 2010. Postmodernliğin Durumu, Metis Yayıncılık Ltd. İstanbul.

Isozaki, A., 2006. Japan-ness in Architecture, The MIT Press, Cambridge, Massachusets

Kale, N., 2002. Modernizmden Postmodernist Söylemlere Dogru. *Dogu Batı,* Mayıs-Temmuz 19.

Karatani, K., 1995. Architecture as Metaphore, The MIT Press, Cambridge, Massachusets

Keyder, Ç., 2006, İstanbul Küresel ile Yerel Arasında, Metis Yayınları, İstanbul

Keyman, Mutman, Yeğenoğlu, 1996. Oyantalizm, Hegemonya ve Kültürel Fark, İletişim Yayınları, İstanbul

King, Anthony D., 2004, Spaces of Global Cultures Architecture Urbanism Identity, Routledge, London

Koolhaas, R., 2003. Content, Taschen, Cologne

Koolhaas, R., ve Mau B., 1998. Small, Medium, Large, Extra Large, Rem Koolhas and The Monacelli Press, NY.

Koshalek, R., 1998. Arata Isozaki, Four Decades of Architecture, Thames&Hudson

Lefebvre, H., 1991. Production of Space, Blackwell, Oxford

Loomba, A., 2000. Kolonyalizm, Postkolonyalizm, Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Maas, W., 1999. Başlangıç, *Anytime Konferans Bildirileri Kitabı*, s.59 çev. Zeynep Aktüre.

Mani, L., 1992. Cultural Theory, Colonial Texts, *Cultural Studies*, s. 392-409, Routledge, New York.s

Morgan, C. L., 2002. Jean Nouvel The Elements of Architecture, Thames&Hudson, London

Nalbatoğlu, G.B., 1993. Between Civilization and Culture: Appropriation of Traditional Dwelling Forms in Early Republican Turkey, *Journal of Architectural Education*, s.66-74.

Nalbatoğlu, G.B., **Thai, Wong C.,** 1997, Postcolonial Space(s), Princeton Architectural Press, New York

Nonberg-Schulz, C., 1984. *Genius Loci towards a phenomenology of architecture,* Rizzoli International Publications, Inc. NY.

Nouvel J., ve Tonka, H., 1990. Institut du Monde Arabe, s:58 Editions Du Demi Cercle, Paris

Önür, S., 1992. Architectural Experiences and Experiments in the Public Sphere, *Phd Thesis,* The Graduate School of Natural and Applied Sciences, M.E.T.U., Ankara

Prakash, V., 1997. "Identity Production In Postcolonial Indian Architecture: Re-Covering What We Neve Had" *Postcolonial space(s)*, Princeton Architectural Press, NY.

Rajchman, J., 1999. Ara, *Anytime Konferans Bildirileri Kitabı* s.161, Mimarlar Derneği, Ankara

Rapoport, A., 2004. Kültür, Mimarlık, Tasarım, Yapı Yayın, İstanbul.

Said, E, 1998. Kültür ve Emperyalizm, çev: Necmiye Alpay, Hil Yayinlari, Istanbul.

Said, E. W., 1978. Orientalism, Vintage Books, New York

Sargın, G.A., 2004. "Hybrid" Spaces, in *Hybrid Spaces*, pp.3-4,5 Ekip Grafik Ltd.,Ankara.

Soja, E., 1996. Thirdspace: Journeys to Los Angeles and Other Real and Imagined Spaces. Cambridge, Blackwell

Sorguç, G. A., 2010 Mimarlıkta Sayısal Teknolojilerin Kullanımı: Yeni Tektonikler ve Hibridleşen Malzemeler, *Mimarlıkta Malzeme,* 15/10 s.41-46

Şentürer, A., 2004. Mimarlıkta, Estetikte, Tasarımda, Eğitimde Eleştirel Yaklaşım, Yem Yayın, İstanbul

Şentürer, A., 2008. Zaman ve Mekanın Genişleme Aralığı Olarak Sınır Boyları, *Zaman-Mekan* s.186-203 Yem Yayın, İstanbul

Tanyeli, U., 2007. Üretken Melezlenmeler ya da Hakiki Bir Kültür Devrimi, *Arredamento Mimarlık,* 07/12 s.47-54

Tomlinson, J., 2004. Küreselleşme ve Kültür*,* Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Tümertekin, H., 1999. Sıfırdan Başlamak, *Anytime Konferans Bildirileri Kitabı*, s.53, Mimarlar Derneği, Ankara

Venturi, R., 2005. Çelişkili Düzeyler: Mimarlıkta "hem o…hem bu…" Olgusu, Mimarlıkta Karmaşıklık ve Çelişki içinde, s.28-59, Matsa Basımevi, İstanbul.

Yazgan, K., Yazgan, B., 2004. The Hybridization Processes in Architecture, *Hybrid Spaces*, s.22, Ekip Grafik Ltd., Ankara.

Yeğenoğlu, M., 2003. Sömürgeci Fantaziler, Metis Yayınlari, İstanbul.

Young, R., 2003, Postcolonialism: A very Short Introduction, Oxford: Oxford University Press

Young, R., 2006. The Cultural Politics of Hybridity, in *The Post-Colonial Studies Reader*, Bill Ashcroft, Gareth Griffths and Helen Tiffin (Ed.s), 2nd ed. Oxford: Routledge, s. 60, 158-162

Young, Ş., 2007. Kahraman Hibrid Özcü Kendine Karşı, *Arredamento Mimarlık*, 07/12 s.55-62

Yürekli, H. ve Yürekli, F., 2004. Mimarlıkta "Yeni" Kavramı*, Mimarlık ve Felsefe* s.157-158, Yapı Yayın, İstanbul.

İnternet Kaynakları

Url-1 www.dkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=melez&ayn=tam

Url-2 www.mimdap.org/w/?p=30278(2010

Url-3 http://www.boyutpedia.com/default~ID~837~aID~6903~link~arap_ enstitusu. html

Url-4 http://www.jeannouvel.com/english/Projects/template/project.swf

Url-5 http://arkiv.arkitera.com/p9445

Url-6 http://www.arcspace.com/architects/isozaki/domus/

Url-7 http://www. istanbul resimleri.net

Url-8 http://www.toplukonutum.com

Url-9 http://www.archimedespalimpsest.org/imaging_production1.html

Url-10 http://www.shapecollage.com

Url-11 http://www. forum.arkitera.com

Url-12 http://www.yenimakale.com/yapragini-doken-manolya-saray-lalesi.html

Url-13 http://www.mimarizm.com/Haberler/HaberDetay.aspx?id=48951

Url-14 http://www.mimdap.org/w/?p=30278

Url-15 http://www.unstudio.com/unstudio/projects/mobius-house

Url-16 http://www.futurehi.net/archives/cat_augmented_reality.html

Url-17 http://www.cytoscape.org

Url-18 http://www.http://www.kulturturizm.gov.tr/TR/belge/1-23794/turkiye-dunya-kultur-mozaiginin-en-renkli-parcasi.html

Url-19 http://arkiv.arkitera.com/p789

Url-20 http://tsparks.tumblr.com/post/354810583/subtilitas-han-tumertekin-b2-house

Url-21http://architecture.about.com/od/findphotos/ig/Jean-Nouvel/ArabWorldInstitute-Interior.htm

Url-22 http://thomasmayerarchive.de/details.php?image

Url-23 http://www.activelife.com.tr

Url-24 http://www.arkitera.com/haber_18332_istanbul-cagdas-sanatlar-muzesinekavusuyor.html

Url-25 http://tarihvemedeniyet.org/wp-content/gallery/santral-istanbulbelgeseli / santral-istanbul- elektrik.jpg

Url-26 http://www.thegate.com.tr/?sid=f512dc60631fde09839e6805020c01c&subid=2234

Url-27 http://blog.arkitera.com/2007/07/page/2/

Url-28 http://arkiv.arkitera.com/p9284

Url-29 http://mo.org.tr/ulusalsergi/index.cfm?sayfa=YD-DBDTUZ

Url-30 http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime =olu%FE&ayn=tam

Url-31 http://aplust.net/tienda.php?seccion=revistas&serie=Serie%20Hybrids&revista=HYBRIDS%20II.%20H%C3%ADbridos%20horizontales&idioma=en

Url-31 http://www.archicentral.com/peckham-library-london-uk-alsop-architects-3591/

Url-32 http://www.omnispace.org/internet/

Url-33 http://www.arcspace.com/architects/ito/tod/tod.html

Url-34 http://www.archdaily.com/34302/linked-hybrid-steven-holl-architects/

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Seda BUĞRA

Doğum Yeri ve Tarihi: Afyon, 1984

Lisans Üniversite: İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü

e-mail: sedabugra@gmail.com

1984, Afyon doğumlu olan Seda Buğra, 2002 yılında Balıkesir Sırrı Yırcalı Anadolu Lisesi'nden mezun olmuştur. Aynı yıl İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü Yabancı Diller Bölümünde İngilizce hazırlık eğitimi görmüştür. 2003 yılında İ.Y.T.E. Mimarlık Fakültesi'nde başladığı mimarlık lisans eğitimini 2007 yılında tamamlamış ve 2008 yılında yüksek lisans eğitimine başlamıştır.